

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Kulturní všežroutství mezi studenty Univerzity Karlovy

Bakalářská práce

Autorka práce: Hana Kopecká

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Ondřej Špaček, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Hana Kopecká

Bibliografický záznam

KOPECKÁ, Hana. *Kulturní všezroutství mezi studenty Univerzity Karlovy*. Praha, 2017. 51 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. et Mgr. Ondřej Špaček, Ph.D.

Rozsah práce: 62 865 znaků

Abstrakt

Práce se zabývá strukturou kulturní spotřeby studentů 1. a 2. ročníku bakalářského studia Univerzity Karlovy s důrazem na posouzení hypotézy kulturního všežroutství mezi studenty. Podle hypotézy kulturního všežroutství již neplatí homologie kultury a společenské třídy, kterou popisuje Pierre Bourdieu. Homologii kultury a společenské třídy nahrazuje kulturní eklekticismus vyšší třídy, která rozšiřuje svoji spotřebu na položky nízké čili populární kultury. Autorka v první části zasazuje práci do kontextu sociologické teorie a možných interpretací kulturního všežroutství a poté poskytuje přehled o dosavadních výzkumech tohoto fenoménu. Autorka si klade za cíl prověřit, zda mají kulturní všežrouti z populace studentů 1. a 2. ročníků Univerzity Karlovy charakteristiky, které jsou obvykle spojovány s kulturními všežrouty, jako je příslušnost k vyšší společenské třídě a politická tolerance a kosmopolitní orientace. Kvantitativní analýza sekundárních dat o kulturní spotřebě populace nabízely možnost zkoumat společenskou třídu skrze nejvyšší dosažené vzdělání rodičů a skrze baterii otázek zaměřených na ekonomickou situaci. Tolerance a kosmopolitismus byl zkoumán skrze vybrané otázky z baterie zaměřené na politické názory, vstřícnost ke skupinám, cestování a jídlo. Souvislost kulturního všežroutství se společenskou třídou ani souvislost s tolerancí a kosmopolitismem se u kulturních všežroutů mezi studenty Univerzity Karlovy nepotvrdila, avšak se napříč všemi částmi analýzy vynořovala hranice distinkce mezi studenty s vysokým a nízkým kulturním kapitálem.

Abstract

This thesis looks at the structure of cultural consumption among students of first and second year at Charles University with a focus on evaluation of the cultural omnivore thesis. According to the cultural omnivore thesis, the homology of cultural consumption and social class described by Pierre Bourdieu is no longer valid. The homology of social class and culture is supposedly being replaced by the eclectic cultural consumption of upper classes broadening their cultural consumption from the highbrow culture to middle- and lowbrow culture alike. In the first portion of the thesis, the author locates the cultural omnivorousness within the sociological context and provides an overview of existing research on the phenomenon of cultural omnivorousness. The author aims to examine, whether cultural omnivores among students of Charles University share other characteristics commonly

associated with cultural omnivores, such as upper-class affiliation, political tolerance, and cosmopolitanism. Quantitative analysis of secondary data focused on cultural consumption allows to examine social class through parent's education and a battery of question on economic situation. Tolerance and cosmopolitanism has been examined through selected items from a battery on political orientation, tolerance toward groups, traveling and food. The expected link of cultural omnivorousness and social class, tolerance and cosmopolitanism has not been found among Charles University students, however, the distinctive boundary between students with high and low cultural capital has been emerging throughout the entire analysis.

Klíčová slova

Kulturní všezroutství, kulturní spotřeba, distinkce, studenti Univerzity Karlovy, třída, tolerance, kosmopolitismus

Keywords

Cultural omnivorousness, cultural consumption, distinction, Charles University students, class, tolerance, cosmopolitanism

Title

Cultural Omnivorousness among Charles University Students

Poděkování

Mé poděkování patří zejména vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Ondřeji Špačkovi, PhD. za cenné rady, čas a trpělivost, které mi věnoval. Dále bych na tomto místě ráda vyjádřila vděk rodičům a Terce za jejich podporu, porozumění a přátelství, které mi poskytuje vnitřní klid ke studiu. Mé díky patří také Jindrovi za kávu a obločky.

Obsah

1.	Úvod	10
2.	Teoretické ukotvení práce	11
2.1	Kultura a společenská třída podle Pierra Bourdieu	11
2.2	Kulturní všežroutství	12
2.2.1	Důvody nástupu kulturního všežroutství	12
2.2.2.	Všežroutství jako konec homologie statusu a kultury?	13
2.2.3.	Kulturní všežroutství jako projev otevřenosti a tolerance	14
3.	Dosavadní výzkumy kulturního všežroutství	15
3.1	Metodologické přístupy	15
3.2	Operacionalizace kulturního všežroutství	16
3.3	Oblasti zkoumání kulturního všežroutství	17
3.4.	Národní kontext	17
3.5.	Kulturní všežroutství v České republice – dosavadní výzkum	18
3.6.	Dosavadní zjištění	18
4.	Empirická část	19
4.1.	Výzkumné cíle	19
4.2.	Metoda	20
4.3.	Data a výběr populace	20
4.4.	Operacionalizace všežroutství	23
4.5.	Kulturní všežroutství a třída	26
4.5.1.	Institucionalizovaný kulturní kapitál	26
4.5.2	Ekonomický kapitál	27
4.5.3.	Shrnutí	30
4.6	Kulturní všežroutství a tolerance	30
4.6.1	Tolerance	31
4.6.2	Kosmopolitismus jako projev tolerance	34

4.6.3 Shrnutí	38
5. Závěr a diskuse	39
Summary	42
Použitá literatura	43

1. Úvod

V práci se zabývám výzkumem stavu kulturního všežroutství mezi studenty 1. a 2. ročníků studia na Univerzitě Karlově. Kulturní všežroutství je fenomén z oblasti sociologie, která se zabývá vztahem kulturní spotřeby a společenského postavení a do jisté míry reviduje či aktualizuje (podle interpretace, kterých je vícero) již klasické teorie o vztahu legitimní kultury s vysokým statutem, a naopak populární kultury s nízkým společenským postavením, kterou je například teorie distinkce Pierra Bourdieu.

Hypotéza kulturního všežroutství hovoří o rozpuštění distinktivní hranice mezi kulturní spotřebou lidí s vysokým a nízkým společenským statutem a rozšířením kulturní spotřeby zejména vyšší třídy na kulturu populární čili nízkou podle původní distinktivní terminologie. Změny ve struktuře kulturní spotřeby jsou spojovány s demokratizací vkusu, erozí třídní stratifikace postmoderní společnosti, tolerancí jinakosti a otevřenosti k diversitě. Výskyt kulturního všežroutství se předpokládá nejdříve u mladých lidí z vyšší společenské třídy, a proto se tento výzkum zaměřuje na vysokoškolské studenty.

Ve své práci zasazuji koncept kulturního všežroutství do kontextu sociologické teorie a mapuji dosavadní výzkum. Jako cíl si kladu posoudit stav kulturního všežroutství mezi studenty 1. a 2. ročníků bakalářského studia na Univerzitě Karlově. Zjišťuji, jestli skupina studentů, kteří odpovídají definici kulturních všežroutů podle své kulturní spotřeby plní další charakteristiky, které dosavadní výzkumy s kulturním všežroutstvím spojují. Takovými charakteristikami jsou příslušnost k vyšší společenské třídě, kterou definují podle Pierra Bourdieu vysokým ekonomickým a kulturním kapitálem, a že jsou politicky tolerantnější a kosmopolitnější než studenti, kteří nejsou podle své kulturní spotřeby kulturními všežrouty.

Pro dosažení svých výzkumných cílů jsem zvolila kvantitativní analýzu sekundárních dat, které byly pořízeny dotazníkovým šetřením na jaře roku 2017 pro účely výzkumu kulturní spotřeby studentů, a obsahují tak relevantní data pro moji analýzu, kterou provádím nástroji inferenční statistiky.

2. Teoretické ukotvení práce

2.1 Kultura a společenská třída podle Pierra Bourdieu

Než přistoupím k výkladu centrálního konceptu kulturního všežroutství, definuji klíčové pojmy, které ve své práci používám. Mnoho studií na téma kulturního všežroutství (např.: Maguire 2016, Lizardo a Skiles 2012, Rimmer 2012, Warde et al. 2007, Warde a Gayo-Cal 2009) se vztahuje k dílu Pierra Bourdieu a jeho teorie jednání, případně konceptu distinkce, a proto převezmu klíčové pojmy z jeho díla.¹

Klíčovým pojmem pro tuto práci je kulturní kapitál, který je tvořen znalostí a schopností jedince ocenit různé kulturní statky. Stejně tak jako ekonomický kapitál, kulturní kapitál podléhá určitému způsobu dědičnosti a může být směněn na jinou formu kapitálu (vysoký kulturní kapitál může být transformovaný v ekonomický kapitál, tím, že svému nositeli zprostředkuje například dobře placené zaměstnání) (Swartz 1997). Pro získávání kulturního kapitálu je zásadní raná socializace, při které jedinec získá vtělený kulturní kapitál, který utváří habitus a institucionální kulturní kapitál, jež je získán v rámci institucionálního vzdělávání (Bourdieu 1977). Habitus, který leží mezi jednáním jedince a objektivní sociální strukturou, je internalizovaná sociální struktura, která je specifická pro různé společenské třídy a ovlivňuje vkus, vnímání, jednání a hodnoty jedince (Bourdieu 1977).

Vyšší společenská třída se od nižší společenské třídy liší nejen mírou ekonomického kapitálu, ale také mírou sociálního a kulturního kapitálu (Bourdieu 1987), které jsou zdrojem symbolické moci. Použitím symbolické moci má dominantní třída schopnost prosadit své arbitrární charakteristiky jako legitimní a od toho odvozovat svoji nadřazenou pozici. Použití symbolické moci platí stejně v oblasti kultury a lze tak oddělovat legitimní kulturu, která je posvěcena uznáním vyšší třídy a kulturu nelegitimní, vůči které se vyšší třída vymezuje (Bourdieu 1984). Bourdieu uvádí tento prvek distinkce, tedy nejen neúčast vyšších tříd na nelegitimní kultuře, ale vymezování se vůči ní, jako zásadní rys vztahu mezi kulturní spotřebou vyšší a nižší třídy. Tuto dynamiku však do

---

¹ Ačkoli sám Richard Peterson, který poprvé pojmenoval a popsal trend kulturního všežroutství vychází z „mass culture theory“ a Bourdieuho zmiňuje spíše okrajově, pro pozdější badatele a později i pro samotného Petersona se Bourdieu stává klíčovým východiskem pro debatu o kulturním všežroutství (Hazir a Warde 2016, p. 79).

jisté míry reviduje hypotéza kulturního všežroutství, nebo lépe řečeno, některé interpretace kulturního všežroutství.

2.2 Kulturní všežroutství

Hypotézu kulturního všežroutství ve své práci poprvé popsali Richard Peterson a Alan Simkus (1992). Peterson a Simkus popisují posun ve vztahu společenské třídy a vkusu, konkrétně se zabývají vztahem zaměstnání a hudebního vkusu a docházejí ke zjištění, že vysoká kultura není již jednoznačnou doménou vyšších tříd a nízká kultura naopak není spojovaná pouze s nižší společenskou vrstvou. Tím však autoři nepopírají vztah kulturní spotřeby a společenského statusu, ale popisují změny v dynamice tohoto vztahu. Peterson a Simkus popisují hypotézu kulturního všežroutství, podle které se příslušníci vyšších tříd již nevěnují exkluzivně vysoké kultuře a neopovrhují kulturou nízkou, ale je pro ně příznačná velká šíře kulturní participace. Tento široký záběr kulturní spotřeby zahrnuje položky tradičně vysoké kultury, ale zároveň i položky nízké kultury dříve spojované s nižším statutem. V kontrastu s kulturními všežrouty mají příslušníci s nižším společenským statutem také užší rozsah kulturní spotřeby.

Peterson a Kern (1996) replikovali výzkum a provedli komparaci dat nasbíraných s desetiletým odstupem (Peterson a Simkus ve své studii použili data z roku 1982, Peterson a Kern ve své studii z roku 1996 používají data z roku 1992). Toto srovnání jim umožnilo popsat trend, podle kterého vzrostl počet kulturních všežroutů na úkor „snobů“ (těch, kteří se zajímají výlučně o vysokou kulturu), ale také posun v míře kulturní všežravosti; těm, kteří jsou identifikováni jako kulturní všežrouti v datech posbíraných v roce 1992 se v průměru líbí více žánrů hudby, která není součástí vysoké kultury, než kulturním všežroutům identifikovaných v datech z roku 1982 (Peterson a Kern 1996). Základem kulturního všežroutství však „není obdivovat vše bez rozdílu, ale být otevřený k uznání čehokoli.“ (Peterson a Kern 1996, s. 904). Pojmenování trendu kulturního všežroutství následovalo mnoho výzkumů sledujících tento fenomén v rámci různých zemí, s různou operacionalizací kulturního všežroutství a navazujících na různé myšlenkové tradice.

2.2.1 Důvody nástupu kulturního všežroutství

Důvodů vysvětlující posun od kulturní exkluze jako znaku vyššího statusu k inkluzi je možné najít v literatuře několik a do určité míry závisí na myšlenkové tradici,

ze které konkrétní autor vychází.² Peterson a Kern (1996) ve své práci uvádějí pět důvodů pro nástup kulturního všežroutství:

(a) Strukturální změny, jako například podpora vzdělávání a prezentace vysoké kultury v masových médiích, které činí vysokou kulturu dostupnější všem společenským vrstvám, či sociální i geografická mobilita, jež má za následek konfrontaci lidí s různými hodnotami.

(b) Hodnotové změny, zejména poznamenané druhou světovou válkou a odmítnutím rasové nadřazenosti vyššími třídami, které bylo běžné v devatenáctém století. Tolerance jinakosti a kulturní všežroutství je ve vyšších společenských třídách hodnoceno pozitivněji než exkluzivita a snobství.

(c) Změny v uměleckém světě, který podlehl marketizaci, vlivům tržní ekonomiky a nástup avantgardy, která odmítá jednu formu legitimní kultury.

(d) Generační politika a nástup rock and rollu, který jakožto hudební styl s černošskými kořeny vytvořil alternativu pro vysoce vzdělané a vysoce postavené lidi k poslechu tradičních forem legitimní hudby (klasické hudby).

(e) Politika dominantní třídy, neboť podle Petersona a Kerna (1996) má dominantní třída moc vytvořit definici populární kultury v souladu se svými zájmy. Zatímco ve společnosti, kde většinu vysoce postavených tvoří bílí protestanti je vhodnou strategií definovat masovou kulturu jako něco nízkého, v globalizovaném světě, ve kterém je respekt k jinakosti nezbytností k dosažení svých cílů, je vhodnější strategií přijetí prvků masové kultury dominantní třídou.

2.2.2. Všežroutství jako konec homologie statusu a kultury?

Fenomén kulturního všežroutství bývá často interpretován jako popření homologického vztahu mezi kulturou a třídou, který je jádrem teorie distinkce Pierra Bourdieu (1984). Již Peterson a Kern (1996) uvádějí, že „[kulturní všežroutství] značí otevřenost ke všemu. V tomto smyslu se jedná o protiklad snobství, které je založené na striktních pravidlech exkluzivity“ (Peterson a Kern, 1996, s. 904). To tedy znamená, že

---

² Například Peterson a Kern (1996) uvádějí veskrze důvody spojené s vnější společenskou situací, zatímco Lizardo a Skiles (2012), kteří vycházejí z teorie jednání a konceptu habitu Pierra Bourdieu, kladou důraz na přenositelnost kompetence obdivovat umění z domény vysoké kultury na kulturu nízkou, která je vlastní jedincům socializovaných k obdivu vysoké kultury. Kulturní všežroutství tedy není vnímáno jako výhodná strategie (srov. Peterson a Simkus 1992), ale jako výsledek schopnosti aplikovat způsob vnímání spojený s vysokou kulturou na nízkou kulturu. Kulturní všežroutství a platnost teorie Pierra Bourdieu je diskutovaná níže.

platí-li hypotéza kulturního všežroutství, Bourdieuho model homologie kultury a třídy je již překonán a neodpovídá struktuře společnosti.

Takový závěr však odmítá Atkinson (2011, s. 170-173) či Lizardo a Skiles (2012, s. 265-269), kteří však na rozdíl od Petersona a Kerna (1996) posuzují teorii distinkce ve větší komplexnosti s ohledem na mechanismy tvorby habitů a logiku různých druhů polí a kapitálů, a poukazují na fakt, že i přes změny v dynamice kulturní spotřeby, kterou je kulturní všežroutství, bourdieuovská distinkce není překonána, nýbrž se pouze obsah přizpůsobil společenským změnám, které se od 60. let, kdy Bourdieu popsal teorii distinkce, odehrály (Atkinson 2011, s. 171).

V této linii uvažování, která připouští kulturní všežroutství a zároveň nezavrhuje distinkci je právě kulturní všežroutství projevem socializace v prostředí vysoké kultury. Vysoká kultura, která je podle původní Bourdieuho teorie distinkce spjatá s privilegovanou třídou se oproti nízké kultuře liší orientací na formu spíše než na funkci (Bourdieu 1984, s. 3), a tak jedinci, kteří si v raném věku vytvoří estetickou dispozici oceňovat formu věcí, mohou tuto schopnost aplikovat nejen na položky vysoké kultury, ale také na položky nízké kultury, potažmo na vše, co je obklopuje (Lizardo a Skiles, 2012, s. 269-271). Rozšíření kulturní spotřeby lidí pocházejících z privilegovaných vrstev však neznamená popření teorie distinkce, pouze naznačuje posun hranice distinkce mezi kulturní všežrouty a jedince, kteří si neosvojili a nehabitualizovali estetickou dispozici v raném věku.

Ani samotný koncept kulturního všežroutství však není neproblematizovaný, a tak se objevují spekulace, jestli nejsou empirické důkazy o existenci kulturního všežroutství spíše výsledkem používání příliš hrubých měřících nástrojů. Mnohé kategorie, které bývají zahrnuty v dotaznících totiž nejsou schopné vhodně odlišit legitimní kulturu od nelegitimní. Například kategorie ‚klasická hudba‘ může zahrnovat náročná a sofistikovaná díla stejně tak jako nenáročná a ‚odpočinkové‘ skladby a vytrácí se tak vnitřní hierarchizace žánru (Atkinson 2011, s. 171). V takovém případě by byl fenomén kulturního všežroutství pouze iluzí způsobený měřícími nástroji, který nejsou dost jemné, aby postihly distinktivní rozdíly, které popisuje Bourdieu.

2.2.3. Kulturní všežroutství jako projev otevřenosti a tolerance

Jak výzkumy kulturního všežroutství, které vycházejí spíše z tradice Petersonových raných výzkumů, tak výzkumy, které pokračují v linii výzkumů

čerpajících z teorie Bourdieu se shodují, že kulturní všežroutství vypovídá o celkové otevřenosti k diversitě a toleranci k jinakosti.

V prvním případě je tolerance a otevřenost racionální volbou, jak zvýšit své šance úspěchu v globalizovaném světě (Peterson a Kern 1996, s. 905), v druhém případě je „kulturní tolerance“ a „politický kosmopolitismus“ (Lizardo a Skiles 2012, s. 270) projevem schopnosti přenášení dispozice k vnímání a oceňování kultury mimo rámec kultury v úzkém slova smyslu a použít tento způsob vnímání a hodnocení na projevy jinakosti co se týká politiky a vůbec kultury v širším slova smyslu, například stravování.

3. Dosavadní výzkumy kulturního všežroutství

Od formulování hypotézy kulturního všežroutství v devadesátých letech přispělo mnoho výzkumníků do debaty o kulturním všežroutství, jeho míře a podobě. Tyto výzkumy se liší zejména použitou metodologií, operacionalizací kulturního všežroutství, národním kontextem, ve kterém se odehrávají, rozsahem, ve kterém všežroutství zkoumají a teoretickým ukotvením. V této části své práce poskytují stručný přehled dosavadního výzkumu a poukazují na odlišnosti jednotlivých výzkumů. V této části práce vědomě opomím velice důležitý teoretický aspekt, ve kterém se výzkumy kulturního všežroutství často rozcházejí, a to je vztah k bourdieuovskému modelu homologie třídy a kultury a vůbec existence fenoménu kulturního všežroutství, kterému se ve stručnosti věnuji již v předešlé kapitole.

3.1 Metodologické přístupy

Hazir a Warde (2016, s. 81) provedli rešerši odborných článků na téma ‚cultural omnivorousness‘ indexovaných v SSCI a AHCI³ databázích mezi lety 1992 a 2013. Celkově na toto téma našli 124 článků, z nichž 55 % byly empirické studie, zatímco zbytek byly teoretické stati, nebo zmiňovali kulturní všežroutství pouze okrajově. Výrazná většina těchto studií byla kvantitativních (83 %), pouze 10 % studií bylo kvalitativních a zbytek studií (7 %) využívalo kombinaci obou předchozích (Hazir a Warde 2016). Použitím kvantitativních metod dává smysl vzhledem ke snaze postihnout společenský trend a k ambici zobecňovat na populaci, avšak čistě kvantitativní šetření

---

³ Social Sciences Citation Index a Arts and Humanities Citation Index

neposkytují náhled do důvodů pro skladbu kulturní spotřeby konkrétních jedinců (Hazir a Warde 2016). Některé výzkumy (Ollivier 2008, Warde et al. 2007) využily kvantitativních technik k identifikaci kulturních všežroutů, se kterými výzkumníci posléze provedli hloubkové rozhovory. Tyto rozhovory přinesly cenné poznatky o charakteru kulturního všežroutství. Warde a kolegové (2007, s. 154) například identifikovali jedince s širokou kulturní spotřebou z nižší společenské třídy, u kterých interpretovali široký kulturní záběr jako nedostatek sebevědomí při volbě preferencí a potažmo své identity.

3.2 Operacionalizace kulturního všežroutství

Ve výzkumech kulturního všežroutství je používána celá řada operacionalizací, což velice znesnadňuje srovnání; jak mezinárodní, tak v čase. V zásadě se operacionální definice liší na dvou úrovních. Zaprvé, je-li kulturní všežroutství definované participací (co respondent dělá), vkusem (co se jim líbí), nebo znalostí (co respondent zná), případně kombinací. Ve výše zmíněné rešerši literatury mezi lety 1992 a 2013 na téma kulturního všežroutství (Hazir a Warde 2016, s. 81) se polovina (49 %) všech studií věnovala výhradně studiu participace, 10 % výzkumů se věnovalo vkusu a pouze 1 % se zabývalo znalostí. Zbytek studií se zabýval kombinací uvedených, nejčastěji participace a vkusu (Hazir a Warde 2016). Tato čísla ukazují, že výzkumu kulturního všežroutství dominuje výzkum participace a vkusu. Zkoumání vkusu může být upřednostňováno, protože participace jedinců a aktivní účast může být ovlivněna faktory jako odlehlost bydliště, časové vytížení či jiná vnější překážka bránící aktivnímu projevu kulturního kapitálu (Peterson a Kern 1996, Peterson a Simkus 1992). Na druhou stranu, mnozí výzkumníci považují participaci za nejspolehlivější indikátor kulturního kapitálu, protože aktivní účast dokazuje ochotu dané aktivitě věnovat čas a peníze, a svědčí tedy o vážném zájmu o danou činnost (Hazir a Warde 2016, s. 81).

Zadruhé, v některých výzkumech jsou kulturní všežrouti definováni bez ohledu, jestli jejich kulturní spotřeba zahrnuje legitimní či nelegitimní kulturu. Tyto kulturní všežrouty Warde a Gayo-Cal (2009) nazývají ‚omnivorous by volume‘ (např.: Warde et al. 2007), zatímco některé výzkumy (např.: Peterson a Kern 1996) považují za kulturní všežrouty jedince, kteří překročí hranici distinkce a spotřebovávají kulturní statky, které podle Bourdieuova dělení ‚nenáleží‘ jejich třídě. Tento typ kulturních všežroutů Warde et al. (2007) nazývají ‚omnivorous by composition.‘ Každý z těchto přístupů má svá

omezení. Vymezením kulturních všežravců ‚by volume‘ se výzkumník vyhne problému, jak definovat legitimní a nelegitimní kulturu, která je velice proměnlivá v čase a prostoru (DiMaggio a Mukhtar 2004), přičemž někteří sociální vědci se přiklánějí k tomu, že hranice mezi legitimní a nelegitimní kulturou v postmoderní společnosti neexistuje (Chaney 1996). Na druhou stranu, kulturní všežrouti ‚by volume‘ mohou být aktivními jedinci, aniž by překračovali hranici distinkce, a tak nemusejí vypovídat o původní myšlence, podle které se kulturní všežroutství váže na vykročení za hranice své tradiční, třídně specifické oblasti kulturní spotřeby.

3.3 Oblasti zkoumání kulturního všežroutství

První výzkumy kulturního všežroutství (Peterson a Kern 1996, Peterson a Simkus) se zabývali výhradně spotřebou hudby, což však může být dáno dostupností dat, protože *Survey of Public Participation in the Arts*, šetření, jehož data autoři použili, je zaměřený především na spotřebu hudby a ostatní oblasti téměř nereflektuje (National Endowment for the Arts 1995). Značná část výzkumů kulturního všežroutství pokračovala v této tradici zkoumání pouze spotřeby hudby, konkrétně 38 % výzkumů provedených mezi lety 1992 a 2013 indexovaných v databázích SSCI a AHCI (Hazir a Warde 2016), zejména proto, že díky moderním technologiím je poslech hudby velice rozšířený a lidé mají přístup k mnoha hudebním žánrům. Tato skutečnost však může být problematická při usuzování o kulturním všežroutství pouze na základě spotřeby hudby, protože hrozí záměna kulturního všežroutství za změny v poslechu hudby právě kvůli stále snazší dostupnosti (Hazir a Warde 2016). Podobné nebezpečí záměny specifčnosti jedné domény za všeobecnou změnu ve struktuře kulturní spotřeby hrozí při izolovaném zkoumání kterékoli oblasti. Podle rešerše Hazira a Warda (2016) se čtvrtina výzkumů zabývala výzkumem jediné oblasti jiné, než je hudba a 37 % výzkumů se věnovalo více než jedné oblasti (např. Warde a Gayo-Cal 2009).

3.4. Národní kontext

Rozmanitost výzkumů z hlediska metodologie, operacionalizace a oblasti kulturní spotřeby činí mezinárodní srovnání poznatků velice obtížným. Stejně tak se kvůli obtížnosti mezinárodního šetření, zejména kvůli specifické společenské hierarchii a legitimitě kultury (Peterson 2005) většina výzkumů věnuje kulturnímu všežroutství v rámci jednoho národa, například USA (García-Álvarez, Katz-Gerro, López-Sintas

2007), Jihoafrické republiky (Snowball et al. 2010), Koreji (Sang-Soo 2015), Turecka (Rankin a Ergin 2017), Spojeného království (Savage a Gayo-Cal 2011, Warde a Gayo-Cal 2009, Warde et. al 2007), Norska (Flemmen et al 2017) či Finska (Purhonen et al. 2010), zatímco výzkumy s ambicemi překročit národnostní hranice jsou celkem vzácné (Fishman a Lizardo 2013).

3.5. Kulturní všežroutství v České republice – dosavadní výzkum

Fenomén kulturního všežroutství je celkem okrajové téma v české sociologii. Ačkoli je zmiňovaný v některých studiích týkajících se kulturního kapitálu či sociální stratifikace, pouze hrstka studií se věnuje zkoumání kulturního všežroutství do větší hloubky. Empirickému zkoumání kulturního všežroutství se ve své knize „Životní styl a sociální třídy: vytváření symbolické kulturní hranice diferenciací vkusu a spotřeby“ věnuje Jiří Šafr (2008), který na datech Market & Media & Lifestyle TGI z roku 2004 agentury MEDIAN s. r. o. testuje tři modely vztahu společenské třídy a kulturního kapitálu, a to model homologický, postmoderně individualistický a kulturně omnivorní. Data ze stejného výzkumného cyklu (MML TGI), avšak z roku 2014 analyzovala Marie Vítová Dušková (2017) za účelem zjistit stav kulturního všežroutství v České republice, ačkoli tato studie se omezuje pouze na výzkum preferenci hudebních žánru a je ukotvena spíše v marketingu než v sociologii. S výjimkou tohoto stručného článku od Vítové Duškové tedy v nebyl v posledních deseti letech publikován žádný výzkum věnující se kulturnímu všežroutství v České republice.

3.6. Dosavadní zjištění

Naprostá většina zveřejněných výzkumů na téma kulturního všežroutství potvrzuje nějakou formu jeho výskytu a korelaci s různými socioekonomickými ukazateli (Katz-Gerro 2017), avšak mnohé výzkumy prokazují silnější korelaci široké škály aktivit a vkusu se vzděláním a věkem, spíše než se společenskou třídou a zaměstnáním, ačkoli ty také s šíří aktivit a vkusu korelují (Katz-Gerro 2017). Charakteristiky jako velikost místa bydliště, pohlaví či zdali má respondent/ka děti či ne jsou velice často spjaty s kulturní spotřebou, avšak hrají až sekundární roli. Výzkumy také ukazují určitou podobnost bohatých, kapitalistických zemí, které obecně vykazují větší míru participace a jednoznačněji potvrzují hypotézu kulturního všežroutství (Katz-Gerro 2017, s. 343). Ač

detaily a specifika závisí na národních odlišnostech, hypotéza kulturního všežroutství se ukazuje jako platná. (Podrobněji v Peterson 2015 a Katz-Gerro 2017).

Co se týká zjištění výzkumu kulturního všežroutství v České republice, uvádím pouze shrnutí Šafrova (2008) výzkumu, neboť se jedná o jedinou relevantní studii na toto téma. Ačkoli výzkum potvrzuje spíše homologii mezi kulturní spotřebou a společenskou třídou jako dominantní model vztahu mezi kulturou a postavením v České republice, Šafr (2008) na základě svého výzkumu zájmu o mediální témata dokládá, že i v české společnosti lze identifikovat skupinu kulturních všežroutů. Kulturní všežroutství je, podobně jako ve výše zmiňovaných studiích (Katz-Gerro 2017), spjata především s vyšším vzděláním respondentů, nicméně jak autor uvádí: „pokud uplatníme i jiné charakteristiky sociálního postavení, pak vliv samotné sociální třídy je, alespoň v porovnání s třídní determinovaností vysoké kultury a okázalé spotřeby, v podstatě nulový.“ (Šafr 2008, s. 112). Jako možné vysvětlení této situace autor nabízí, že se dosud neetablovala hierarchie, v níž by byla schopnost rozumět široké paletě kulturních žánrů znakem elity. Nicméně, vzhledem k překryvu kulturních všežroutů s jedinci s vysokým kulturním kapitálem, lze tento vývoj předpokládat. Jako další vývoj naší společnosti, ve které se třídní hierarchie stále vyvíjí, vidí Šafr právě buďto směrem k exkluzi, elitářství a okázalé spotřebě, nebo naopak odklon od hodnot konzumní společnosti (Šafr 2008).

4. Empirická část

4.1. Výzkumné cíle

Jako cíl své práce si kladu posouzení kulturní spotřeby studentů a studentek 1. a 2. ročníků bakalářského (či 5 a 6letého magisterského) studia Univerzity Karlovy s ohledem na hypotézu kulturního všežroutství, a to konkrétně ve vztahu ke společenské třídě, abych otestovala původní hypotézu kulturního všežroutství, podle které je kulturní všežroutství substitute za ‚snobské elitářství‘ vysokých tříd (například Peterson a Simkus 1992). Zároveň budu ověřovat, zdali platí tvrzení Lizarda a Skiles (2012), že lidé s vysokým kulturním kapitálem, kteří byli socializováni v kontaktu s vysokou kulturou se budou častěji kulturními všežrouti než lidé, kteří mají sice vysoký kulturní kapitál, ale

nebyli v něm vychováni, a tak se ve své kulturní volbě častěji drží ověřené vysoké kultury (Lizardo a Skiles 2012, s. 271).

Dále budu zjišťovat, jestli je kulturní všežroutství spjaté s politickou tolerancí, schopností ocenit jinakost a otevřeností ke kulturní diversitě (Lizardo a Skiles 2012, s. 270), a jestli tedy kulturní všežroutství značí toleranci k diversitě v širší rovině, než co se týká kulturní spotřeby v úzkém smyslu, které jsou často předmětem zkoumání, jako je spotřeba v oblasti hudby, filmu a literatury.

4.2. Metoda

Jako metodu pro dosažení svých výzkumných cílů jsem si zvolila kvantitativní, analýzu sekundárních dat. Ve své analýze budu uplatňovat metody inferenční statistiky. Vzhledem k nominálnímu či ordinálnímu charakteru většiny vstupních proměnných budu provádět neparametrické testy, zejména chí-kvadrát test dobré shody. V rámci přípravy dat na analýzu jsem vytvářela indexy (například rozdíl poměrů vysoké a nízké kultury), aditivní škály (suma položek vysoké/nízké/neutrální kultury) a redukovala jsem latentní proměnné pomocí faktorové analýzy (Hendl 2009, s. 505-508).

4.3. Data a výběr populace

Podle Šafra (2008) mají některé skupiny obyvatel větší šance stát se kulturními všežrouty. Tyto skupiny nazývá „vítězové globalizace“ (Šafra 2008, s. 114) a jedná se o mladé lidi s vysokým statusem. Z tohoto důvodu se výzkum zaměřuje na studenty vysoké školy. Očekáváme-li totiž pronikání kulturního všežroutství do české společnosti, lze předpokládat, že se bude vyskytovat mezi vysokoškolskými studenty. Vysokoškolští studenti totiž splňují požadavek nízkého věku (z analýzy byli vyřazeni studenti narození mimo rozpětí let 1993 a 1999) a koncentrace jedinců z vyšší třídy (Bourdieu a Passeron 1990; Katrňák 2004).

Ke své analýze kulturního všežroutství studentů 1. a 2. bakalářského studia Univerzity Karlovy používám data z dotazníkového šetření *Kulturní spotřeba studentů Univerzity Karlovy*. Toto šetření proběhlo v únoru a březnu roku 2017 pod vedením Ondřeje Špačka (2018) z FHS UK. K účasti na výzkumu byli přizváni všichni studenti a studentky z dané populace, tedy studenti 1. a 2. ročníků bakalářského studia (či 5 a 6letých magisterských oborů) Univerzity Karlovy a z celkového počtu 13 022 oslovených studentů se výzkumu zúčastnilo 5 127 studentů a studentek, návratnost dotazníků byla

tedy 39 % (Špaček 2018). Vzhledem k tomu, že předchozí výzkumy (např. Warde a Gayo-Cal 2009, s. 125) dokládají, že míra a struktura kulturní spotřeby je výrazně spjatá s věkem, z analýzy jsem vyloučila respondenty, kteří se narodili mimo rozmezí let 1993 a 1999 (celkem 7 % respondentů), protože takových respondentů byla menšina a nedosahovali dostatečných počtů, aby tvořili samostatnou skupinu pro analýzu závislosti kulturního všezroutství a věku. Do analýzy tedy vstupovala data od 4 721 respondentů a respondentek z 1. a 2. ročníků bakalářských oborů Univerzity Karlovy.

Dotazník byl navržen pro potřebu zkoumání kulturní spotřeby studentů v širším smyslu, tak jak vnímá kulturu například Pierre Bourdieu (1984) a zahrnuje tak i jídlo, sport, či konzumaci kávy a alkoholu, i části zaměřené na politické a morální postoje studentů. Z dotazníku využiji ve své práci tyto sekce: volný čas obecně, místa spjatá s kulturní spotřebou, hudba, filmy, seriály a TV, hudba, literatura, sympatie k různým skupinám, jídlo, sport, cestování, politické a morální postoje, demografické údaje a informace o rodině (vzdělání rodičů a ekonomická situace).

Ve své analýze používám Špačkovu (2018) škálu pro vysokou a nízkou kulturu, která je 1. osou v mnohonásobné korespondenční analýze. Autor tuto osu interpretuje jako celkovou výši kulturního kapitálu, podle které lze určit položky vysoké a nízké kultury. Ostatní položky jsou klasifikovány jako položky neutrální kultury, která neplní distinktivní funkci podle teorie Pierra Bourdieu (1984).

Vzhledem k tomu, že byla oslovená celá zkoumaná populace, zkoumaný vzorek byl vytvořen samovýběrem a rozhodnutím samotných studentů o ochotě zúčastnit se šetření. Ačkoli se tedy nejednalo o systematické vzorkování, považuji data za reprezentativní a mám tedy ambice výsledek výzkumu zobecňovat na celou populaci, kterou ovšem tvoří studenti 1. a 2. ročníků bakalářského studia na Univerzitě Karlově. K tomuto rozhodnutí docházím na základě zjištění studie (Fosnacht et al. 2017), která zkoumá výslovně zkreslení výpadku návratnosti⁴ (navržený překlad od Krejčí 2008 in Remr 2015) v dotazníkových šetřeních studentů vysokých škol a dochází k závěru, že při vzorku vyšším než 1000 respondentů je už při simulované míře návratnosti nad 10 % korelační koeficient 0,97 mezi vzorkem a populací, přičemž při míře návratnosti nad 35 %, (což je i případ naší studie s návratností 39 %) se korelační koeficient zvyšuje na 0,99.

---

⁴ Non-response

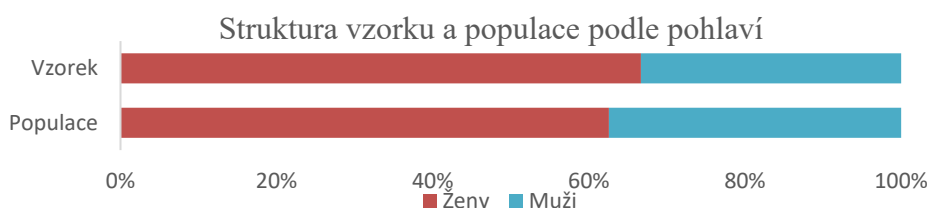
Další skutečností je, že poměry studentů jednotlivých fakult jsou zastoupeny podobně v našem vzorku jako v populaci (tabulka 1). Co se týká zastoupení pohlaví, v populaci je poměr 63 % žen ku 37 % mužů, zatímco v náš vzorek tvoří 66 % žen a 33 % mužů. Poměry pohlaví jsou si tedy v populaci i vzorku velmi blízko (graf č. 1). Stejně tak i poměr studentů a studentek 1. a 2. ročníků věrně odráží stav v populaci (graf č. 2). V celé populaci, stejně tak jako v našem vzorku je 57 % studentů a studentek z prvního ročníku, zatímco v populaci je o 3 procentní body více studentů 2. ročníků, než kolik respondentů vybralo příslušnou možnost v dotazníku (3 % respondentů na tuto otázku neodpovědělo).

Vzhledem k zjištění z uvedeného výzkumu a k podobnosti struktury vzorku se strukturou populace nepředpokládám, že by data, která používám pro analýzu kulturního všežroutství, byla systematicky zkreslena metodou sběru dat.

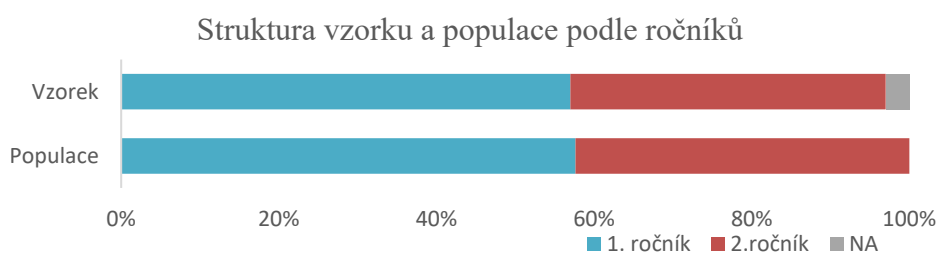
Fakulta	1.LF	2.LF	3.LF	ETF	FaF	FF	FHS	FSV	FTVS
Populace	8,4 %	3,3 %	4,2 %	0,8 %	5,2 %	12,6 %	5,2 %	9,7 %	4,5 %
Vzorek	8,5 %	3,4 %	4 %	0,5 %	4,3 %	13,2 %	5,1 %	9,2 %	3,7 %

Fakulta	HTF	KTF	LFHK	LFP	MFF	PedF	PF	PřF
Populace	2,6 %	0,9 %	3,3 %	4,3 %	6,1 %	10 %	8,3 %	10,2 %
Vzorek	2,6 %	0,8 %	3,1 %	3,9 %	6,7 %	11 %	8,6 %	11 %

Tabulka 1

Graf 1

Graf 2

4.4. Operacionalizace všežroutství

Jak jsem již zmiňovala v podkapitole [3.2](#), možných operacionalizací kulturního všežroutství je nepřehledné množství. Operacionalizace, kterou volím pro tuto práci je inspirovaná Lizardem a Skiles (2012, s. 271-272), kteří tvrdí, že kulturními všežrouty se stávají jedinci, kteří byli socializováni v kontaktu s vysokou kulturou, a proto jsou v dalším životě schopni aplikovat dispozice k vnímání a ocenění vysoké kultury i na nižší žánry, čímž jsou schopni ocenit širší spektrum kulturních položek, ač vycházejí z prostředí vysoké kultury, která tvoří dominantní část jejich kulturní spotřeby.

Z tohoto důvodu jsou podstatná dvě kritéria při operacionalizaci kulturních všežroutů, a to šíře spotřeby a poměry položek vysoké a nízké kultury. V této práci je kulturním všežroutem podle šíře spotřeby definován každý, kdo má rozsahem nadprůměrnou kulturní spotřebu, tedy ti respondenti, kteří odpověděli, že se jim líbí nadprůměrné množství položek a účastní se nadprůměrného množství aktivit. Celkově byl medián 33 položek z celkem 73 nabízených. Respondenti, kteří se pozitivně vyjádřili k více než 33 položkám byli tedy označeni za kulturní všežrouty.

Druhým kritériem byl poměr vysoké kultury. Podle Špačkovy (2018) kategorizace byly nabízené položky roztríděny na položky vysoké kultury, neutrální a nízké kultury. Tyto kategorie nebyly zastoupeny rovnoměrně, a tak byly pro každého respondenta v každé kategorii vypočítány poměry vybraných položek a maxima v dané kategorii. Respondenti, kteří vybrali poměrně více položek vysoké kultury oproti položkám neutrální a nízké kultury, jsou označeni jako respondenti s vysokým kulturním kapitálem, zatímco ti, u kterých poměrně převažuje neutrální a nízká kultura jsou označeni jako respondenti s nízkým kulturním kapitálem.

Kombinací těchto dvou kritérií byli respondenti roztríděni do 4 skupin:

- (a) Kulturní všežrouti s vysokým kulturním kapitálem⁵, kteří mají rozsahem nadprůměrnou kulturní spotřebu a poměrně se více vyjadřovali kladně k položkám vysoké kultury. Tato skupina odpovídá kulturním všežroutům podle Lizarda a Skiles (2012, s. 271-272).

---

⁵ Kulturní kapitál bude v grafech této práce označován jako „KK.“

- (b) Lidé s úzkou kulturní spotřebou a vysokým kulturním kapitálem. Tito respondenti mají průměrný či podprůměrný rozsah kulturní spotřeby, a zároveň mají kladný vztah poměrně k více položkám vysoké kultury. Tato skupina představuje ‚snoby‘ s exkluzivní spotřebou vysoké kultury.
- (c) Lidé s širokou kulturní spotřebou a nízkým kulturním kapitálem, kteří mají nadprůměrnou kulturní spotřebu, ale převažují u nich položky neutrální a nízké kultury.
- (d) Lidé s úzkou kulturní spotřebou a nízkým kulturním kapitálem. Tito respondenti mají průměrnou nebo nižší kulturní spotřebu a převažuje u nich obliba neutrální a nelegitimní kultury.

Zastoupení jednotlivých skupin je zobrazeno v tabulce 2.

Zastoupení podle šíře spotřeby a kulturního kapitálu		
	Vysoký kulturní kapitál	Nízký kulturní kapitál
Široká kulturní spotřeba	Kulturní všežrouti 23 %	32 %
Úzká kulturní spotřeba	‚Snobové‘ 16 %	30 %

Tabulka 2

Ačkoli pro operacionalizování kulturního všežroutství podle Lizarda a Skiles (2012, s. 271-272) by bylo možné vyčlenit pouze skupinu kulturních všežroutů s vysokým kulturním kapitálem a nadprůměrně rozsáhlou kulturní spotřebou, neměli bychom pak možnost posoudit zvlášť vliv vysokého kulturního kapitálu a široké kulturní spotřeby. Dělení na čtyři skupiny podle celkové výše kulturního kapitálu a podle šíře kulturní spotřeby nám zároveň poskytuje možnost posoudit kulturní všežroutství podle rozsahu (*‚by volume‘*) a podle složení (*‚by composition‘*), které popisuje Warde a Gayo-Cal (2009, s. 123-124) a ověřit, že kulturní všežroutství, tak jak popisují Lizardo a Skiles (2012) je stále spjato s vyšší kulturní spotřebou v oblasti vysoké kultury.

Celkem bylo posuzováno sedm oblastí kulturní spotřeby, z nichž ve dvou byli respondenti dotazováni na vkus (hudba, literatura) a ve zbývajících pěti na intenzitu participace (film, volný čas, kulturní zařízení, TV seriály a sport). V oblastech

zkoumajících vkus, tedy v oblasti hudby (celkem 15 položek) a literatury (celkem 9 položek) byly dotazovány žánry. V těchto oblastech byl respondent považován za příznivce dané položky, pokud vybral možnost 1 či 2 na sedmibodové škále, kde 1 znamená ‚velice líbí‘. V oblasti film (celkem 15 položek) a TV seriály (celkem 12 položek) byli respondenti dotazováni na konkrétní tituly. Za aktivního participanta byli pro konkrétní seriály považováni ti, kteří uvedli, že ‚viděli celou řadu dílů‘ anebo ‚viděli všechny nebo téměř všechny díly‘ a v kategorii ‚film‘ byl za participanta považován každý, kdo daný film viděl. V oblasti volný čas obecně (celkem 7 položek) byli jako lidé věnující se konkrétní aktivitě považováni respondenti, kteří uvedli, že se dané aktivitě v sekci věnují půl hodiny denně a více a v oblasti kulturní zařízení (celkem 8 položek) jsou za aktivní účastníky považováni ti, kteří navštěvují dané zařízení několikrát za rok a častěji. Stejně tak v oblasti sport (celkem 8 položek) jsou jako aktivní účastníci považováni ti, kteří se danému sportu věnují několikrát do roka a častěji. Vzhledem v nízkému zastoupení oblastí, ve kterých je zkoumán vkus jsem upustila od zkoumání vkusu a participace odděleně.

Oblasti kulturní spotřeby, které jsou zahrnuté v tomto výzkumu patří mezi typicky zkoumané oblasti v souvislosti s kulturním všežroutstvím, zejména hudba (např. Peterson a Kern, 1996) či literatura, ale i méně typické, jako je například sport. Podle Lizarda a Skiles (2012, s. 270), kteří popisují kulturní všežroutství jako výsledek schopnosti přenést vnímání estetiky z vysoké kultury na kulturu nízkou a zároveň přenášet tuto schopnost mezi oblastmi kulturní spotřeby není tedy volba oblasti či oblastí zkoumání příliš důležitá, protože dispozice ocenit široké spektrum žánrů je přenositelné mezi oblastmi.

Tento předpoklad jsem v datech ověřila tím, že jsem vypočítala skór pro spotřebu v jednotlivých oblastech a vypočítala korelační koeficient mezi těmito skóry. Všechny oblasti spolu pozitivně korelují⁶, což znamená že vyšší spotřeba v jedné oblasti značí pravděpodobnou vyšší spotřebu v ostatních oblastech. Jedinou výjimku tvoří TV seriály a sport, které spolu korelují mírně negativně, což znamená, že vyšší spotřeba ve sportu značí spíše nižší spotřebu v oblasti TV seriálu a naopak. Sport obecně vykazuje nižší korelační koeficienty se všemi ostatními oblastmi, což může být dáno jeho faktickou odlišností (jako jediný nereprezentuje kulturu v úzkém slova smyslu) nebo možnostmi

---

⁶ Na hladině významnosti 0,05.

dotazníku a výběrem položek (oblast sportu zastupuje 8 položek a je tedy možné, že dotazník nezastupuje preferované sportovní aktivity respondentů). I přes tuto specifickou jsem se rozhodla sport do analýzy zahrnout, nicméně experimentální vyřazení sportu nemělo na výsledky následujících analýz žádný dopad, což bude pravděpodobně i z důvodu, že všechny položky v oblasti sport jsou z hlediska kulturního kapitálu klasifikovány jako neutrální.

4.5. Kulturní všežroutství a třída

Podle teorie distinkce Pierra Bourdieu je estetická dispozice formovaná raným kontaktem s vysokou kulturou, při kterém se jedinec učí vnímat a ocenit formu spíše než funkci. Tato schopnost je poté přenesena na položky nízké kultury, a tak vzniká kulturní všežroutství (Lizardo a Skiles, 2012), ale i na neumělecké předměty. Skrze raný kontakt se tak estetická dispozice stává součástí habitu jedince, který je podle Bourdieu (1984, s. 2-4) třídně specifický, mimo jiné proto, že lidé z vyšší třídy jsou socializováni v kontaktu s distinktivní vysokou kulturou s důrazem na formu, zatímco lidé z nižší třídy jsou socializováni v prostředí nízké kultury a s důrazem kladeným na funkci, což je spjaté i s jejich nižším ekonomickým zaopatřením. Z toho vyplývá, že i kulturní všežroutství by tak mělo být spjato s třídou. Podle Bourdieu je příslušnost k třídě určena výší různých druhů kapitálu, zejména ekonomickým a kulturním (Atkinson 2011, s. 170).

V této části testuji, jaký má kulturní všežroutství vztah k třídnímu prostředí, z něž jedinci pocházejí, tedy jestli je všežroutství spjato s bohatstvím rodiny a institucionalizovaným kulturním kapitálem rodičů v podobě nejvyššího dosaženého vzdělání.

4.5.1. Institucionalizovaný kulturní kapitál

Institucionalizovaný kulturní kapitál byl měřen přes nejvyšší dosažené vzdělání rodičů. Ačkoli respondenti mohli volit z pěti odpovědí pro každého rodiče (vysokoškolské, středoškolské s maturitou, středoškolské bez maturity, základní, nevím), data ukázala, že distinktivní roli hraje vysokoškolské vzdělání, a proto byly ostatní kategorie pro přehlednost sloučeny.

Graf 3 zobrazuje poměry vysokoškolsky vzdělaných rodičů pro každou sledovanou skupinu (které jsou rozděleny podle kulturního kapitálu a šíře kulturní spotřeby). Z grafu je patrné, že institucionalizovaný kulturní kapitál rodičů souvisí s kulturní spotřebou respondentů. Téměř o polovinu více studentů s vysokým kulturním kapitálem má oba rodiče s vysokoškolským vzděláním než studentů s nízkým kulturním kapitálem. Naopak studenti s nízkým kulturním kapitálem pocházejí častěji z rodin, ve kterých ani jeden z rodičů nemá vysokoškolské vzdělání.

Graf 3

Zajímavé však je, vzdělání rodičů neovlivňuje šíři kulturní spotřeby, a to ani v případě studentů s nízkým kulturním kapitálem, tak ani v případě studentů s vysokým kulturním kapitálem, což potvrzuje reprodukci kulturního kapitálu a důležitost rané socializace při tvorbě habitů. Lze očekávat, že vysokoškolsky vzdělaní rodiče, tedy rodiče s vysokým institucionalizovaným kulturním kapitálem vychovali své děti v kontaktu s vysokou kulturou, kterou nyní projevují skrze své preference a kulturní spotřebu, nicméně nezávisle na šíři kulturní spotřeby.

Toto zjištění je v rozporu s předpokladem, že studenti, kteří nepocházejí z prostředí vysoké kultury, tedy vysokoškolsky vzdělaných rodičů a kteří sami mají vysoký kulturní kapitál, budou mít tendenci držet se pouze vysokých žánrů a nebýt tedy kulturními všežrouty, zatímco studenti pocházející z rodiny vysokoškolsky vzdělaných rodičů s vtěleným kulturním kapitálem mají tendenci ke kulturnímu všežroutství, protože jsou sebevědomější ve svých kulturních preferencích (Lizardo a Skiles 2012, s. 271).

4.5.2 Ekonomický kapitál

Ekonomická situace rodiny byla zjišťována subjektivním zařazením své rodiny na škále 1 – bohatá až 6 – chudá a baterií výroků spjatých s bohatstvím, které respondenti

hodnotili na 5 bodové Likertově škále s rozpětím od 1- rozhodně souhlasím po 5- rozhodně nesouhlasím. Baterie obsahovala tyto výroky:

- (a) Myslím, že naše rodina patří spíše mezi bohatší část společnosti.
- (b) Aby naše rodina vyšla s penězi, musí často šetřit.⁷
- (c) Co se týče peněz, nemám obavu o budoucnost. V případě potřeby mi moje rodina může poskytnout finanční podporu.
- (d) Na své životní náklady si musím vydělat především sám, rodina mi moc nepřispívá.
- (e) V případě, že bych náhle potřeboval uhradit větší částku (např. 200 tisíc Kč), myslím, že rodina by mi mohla pomoci.

Použitím faktorové analýzy jsem zredukovala všechny proměnné měřící ekonomickou situaci do jedné škály. Jediná proměnná, která měla menší korelační koeficient než 0,3 a tedy není zahrnuta do faktorové analýzy byla proměnná k výroku (d) Na své životní náklady si musím vydělat především sám, rodina mi moc nepřispívá. Tento výrok se však vztahuje spíše k respondentově přístupu k rodinným finančním prostředkům, nikoli k velikosti finančních prostředků, které jeho rodině náleží a také může reflektovat respondentovo normativní přesvědčení o finanční nezávislosti na rodičích, což neznamená, že by rodina neměla možnost respondenta finančně podporovat. Skór ekonomického kapitálu, který je výsledkem faktorové analýzy vysvětluje 61 % celkové variance⁸ a Cronbachovo alfa měřící vnitřní konzistenci škály je 0,827.

Průměrná hodnota skóru měřící ekonomický kapitál pro každou skupinu je znázorněn v tabulce č. 3. Skupiny, jejichž ekonomický kapitál se statisticky významně neliší jsou označené stejným spodním indexem. Mezi studenty se srovnatelně vysokým kulturním kapitálem je tedy statisticky významný rozdíl v ekonomickém kapitálu podle šíře kulturní spotřeby, avšak mezi ‚snoby‘ a studenty s vysokým kulturním kapitálem a úzkou kulturní spotřebou statisticky významný rozdíl v ekonomickém kapitálu není.

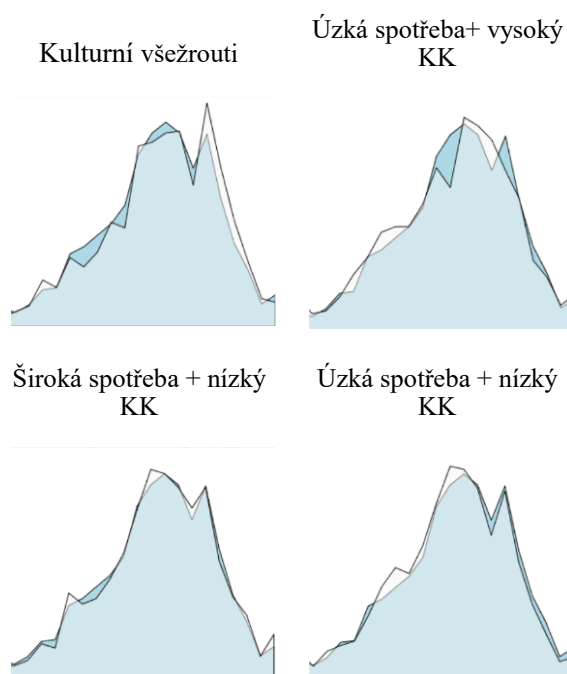
⁷ Pro účely faktorové analýzy byly škály u všech položek kromě této převráceny, aby výsledný skór označoval podprůměrný ekonomický kapitál záporným číslem a nadprůměrný ekonomický kapitál kladným číslem.

⁸ Rozptyl=1; min=2,16; max.=2,6; průměr=0; medián=-0,08

Ekonomický kapitál a kulturní všežroutství		
	Vysoký kulturní kapitál	Nízký kulturní kapitál
Široká kulturní spotřeba	Kulturní všežrouti 0,08 █	0,03 █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █
Úzká kulturní spotřeba	„Snobové“ -0,05 █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █	-0,07 █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █ █

Tabulka 3

Ačkoli rozdíly mezi kulturními všežrouty a některými skupinami ze zbytku populace jsou statisticky významné (na hladině významnosti 0,05), fakticky jsou tyto rozdíly velice malé. Graf č. 4 zobrazuje rozložení skóru ekonomického kapitálu v populaci (modrá plocha) a rozložení pro danou skupinu (světlá plocha). Skór ekonomického kapitálu je zobrazen na vodorovné ose.

Graf 4

4.5.3. Shrnutí

Při zkoumání vztahu kulturního všežroutství a společenské třídy podle Pierra Bourdieu, která je definovaná množstvím kulturního a ekonomického kapitálu vyšlo najevo, že každá z těchto složek, která určuje třídu má vliv na jiné kritérium kulturního všežroutství, které je v této práci určeno požadavkem vysokého kulturního kapitálu a široké kulturní spotřeby, která obsahuje nejen položky vysoké kultury, ale i prvky neutrální a nízké kultury.

Zatímco vysoký kulturní kapitál studentů má bez ohledu na šíři kulturní spotřeby pozitivní vztah s vysokým institucionalizovaným kulturním kapitálem rodičů, ekonomický kapitál je mírně spjatý s širokou kulturní spotřebou, bez ohledu na preference ohledně vysoké a nízké kultury. Považujeme tedy ekonomický kapitál a nejvyšší vzdělání rodičů jako indikátory vysoké společenské třídy, lze usuzovat, že kulturní všežrouti častěji pocházejí z třídně privilegovaného prostředí, neboť dimenze kulturního kapitálu je ovlivněná větším podílem vysokoškolsky vzdělaných rodičů a dimenze šíře spotřeby souvisí s ekonomickým kapitálem. Naše data však naznačují vztah mezi ekonomickým kapitálem a širokou spotřebou bez ohledu na výši kulturního kapitálu, a proto se domnívám, že ekonomická situace jako indikátor třídní příslušnosti zde nepotvrzuje vztah třídy a kulturního všežroutství, nýbrž poukazuje na triviální skutečnost, že studenti pocházející z rodin s vysokým ekonomickým kapitálem mají finanční prostředky se účastnit více aktivit.

Ani institucionalizovaný kulturní kapitál rodičů jako indikátor společenské třídy nepotvrzuje hypotézu, že by fenomén kulturního všežroutství byl spjat s vyšší třídou. Ačkoli na základě našich dat lze usuzovat, že vysokoškolské vzdělání rodičů má vliv na preferenci vysoké kultury u studentů, nehraje nikterak roli v šíři kulturní spotřeby.

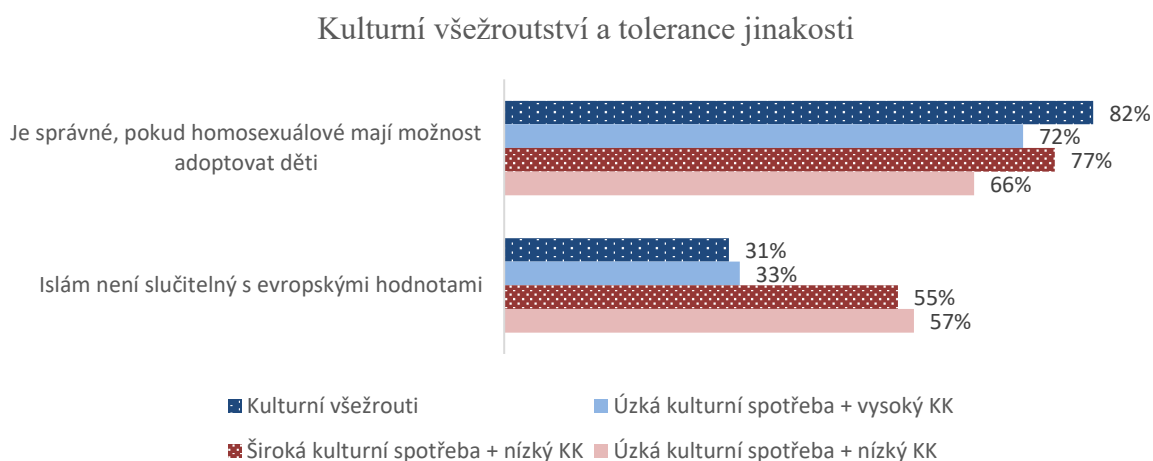
4.6 Kulturní všežroutství a tolerance

Kulturní všežroutství je často spojováno s tolerancí a otevřeností vůči jinakosti a diversitě, ať už jako vědomá strategie sloužící k dosažení svých cílů ve stále globalizovanějším světě (Peterson a Kern, 1996, s. 905), či jako dispozice získaná socializací. Následující kapitola je tedy věnovaná testování vztahu kulturního všežroutství a tolerance jinakosti u studentů Univerzity Karlovy, a to na dvou úrovních, zaprvé jako tolerance vůči ostatním lidem a životním stylům a za druhé jako kosmopolitismus a otevřenost k cizím národům a kulturám.

4.6.1 Tolerance

Jako indikátory tolerance a otevřenosti k diversitě budu používat vybrané výroky vážící se k toleranci z baterie zaměřené na politické názory respondentů a dále budu posuzovat sympatie, které respondenti vyjádřili k různým společenským skupinám.

Z baterie výroků na politické názory jsem zvolila výroky ‚Je správné, pokud homosexuálové mají možnost adoptovat děti,‘ který reprezentuje toleranci k menšinové sexuální orientaci a výrok ‚Islám není slučitelný s evropskými hodnotami,‘ který indikuje náboženskou a kulturní netoleranci. Graf č. 5 pro každou skupinu zobrazuje procento respondentů, kteří pro daný výrok vybrali možnost ‚rozhodně souhlasím‘ nebo ‚spíše souhlasím.‘ S prvním zmiňovaným výrokiem, který se ptá na adoptování dětí homosexuály, souhlasilo 82 % kulturních všežroutů, což je největší procentuální zastoupení ze všech skupin. Studentů, kteří mají stejně vysoký kulturní kapitál, ale podprůměrnou šíři kulturní spotřeby souhlasilo s daným výrokiem o 10 procentních bodů méně studentů. Podobný vzorec platí i pro studenty s nízkým kulturním kapitálem, kde studenti s širokou kulturní spotřebou vykazují poměrně větší míru tolerance k adopci dětí homosexuálními páry. Poměrně více těch, kteří mají širokou kulturní spotřebu, ale nízký kulturní kapitál vykazují toleranci než studenti s vysokým kulturním kapitálem ale úzkou kulturní spotřebou. V tomto případě se zdá, že obě roviny kulturního všežroutství, tedy vysoký kulturní kapitál a široká kulturní spotřeba jsou pozitivně spjaty s tolerancí.⁹

Graf 5

⁹ Podle chí-kvadrát testu dobré shody jsou rozdíly statisticky významné na hladině 0,05.

Toto tvrzení však neplatí pro druhý výrok ‚Islám není slučitelný s evropskými hodnotami,‘ pro který míra souhlasu závisí striktně na výši kulturního kapitálu bez ohledu na šíři kulturní spotřeby. V tomto případě se míra souhlasu kulturních všežroutů neliší od těch, kteří mají stejně vysoký kulturní kapitál, avšak postrádají nadprůměrnou pestrost kulturní spotřeby.¹⁰ Naopak míra souhlasu mezi studenty s vysokým kulturním kapitálem je zhruba o 25 procentních bodů nižší než mezi studenty s nízkým kulturním kapitálem. V tomto případě je vysoký kulturní kapitál jediným indikátorem tolerance.

Tento odlišný výsledek je obtížné vysvětlit, obzvláště vzhledem k velmi malému množství výroků vhodných jako indikátoru tolerance, které jsou k dispozici v rámci tohoto šetření. Dalo by se polemizovat, zda je výrok o slučitelnosti Islámu s evropskými hodnotami vhodným indikátorem tolerance, neboť samotný výrok je otevřen velké škále interpretací a nesouhlas s ním nutně nemusí znamenat netoleranci vůči muslimům. Zároveň se do dat může promítat současná morální panika ohledně Islámu a uprchlické vlny (Zunes 2017).

Otevřenost k jinakosti a tolerance se dá také posuzovat jako otevřenost k různým skupinám bez apriorních předpokladů a v tomto smyslu budu posuzovat, jak se liší deklarované sympatie kulturních všežroutů k různým skupinám, a to hipster, pankáč, sluníčkář, vlastenec, pražská kavárna a skejťák. Respondenti hodnotili tyto skupiny na sedmibodové škále, kde 1 znamená sympatičtí a 7 nesympatičtí. V grafu č. 6 jsou zaneseny procenta respondentů, kteří zvolili odpověď 1 nebo 2.

K většině zkoumaných skupin (hipster, pankáč, sluníčkář a pražská kavárna) vyjádřili výrazně častěji své sympatie zástupci kulturních všežroutů nežli zástupci jiných skupin definovaných kulturní spotřebou, a to včetně studentů s vysokým kulturním kapitálem, kteří však nejsou kulturní všežrouti.¹¹ U většiny těchto položek také platí, že primárně jsou skupiny sympatičtější studentům s vysokým kulturním kapitálem a sekundárně jsou vstřícnější studenti s širokou kulturní spotřebou.

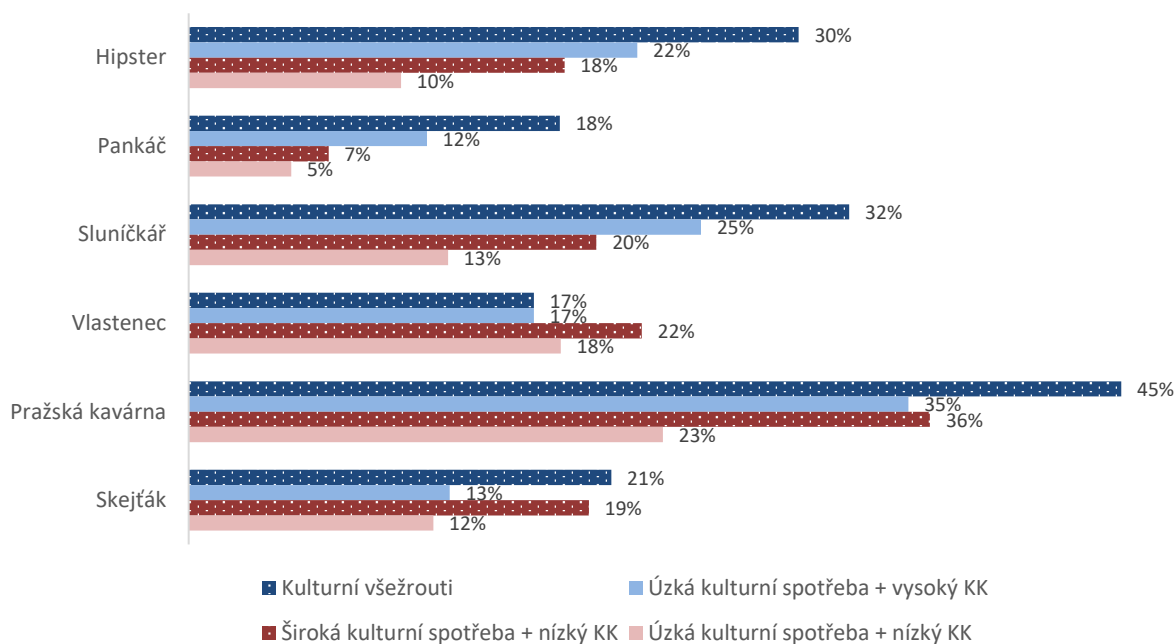
---

¹⁰ Podle chí-kvadrát testu dobré shody jsou rozdíly statisticky významné na hladině 0,05.

¹¹ Podle chí-kvadrát testu dobré shody jsou rozdíly statisticky významné na hladině 0,05.

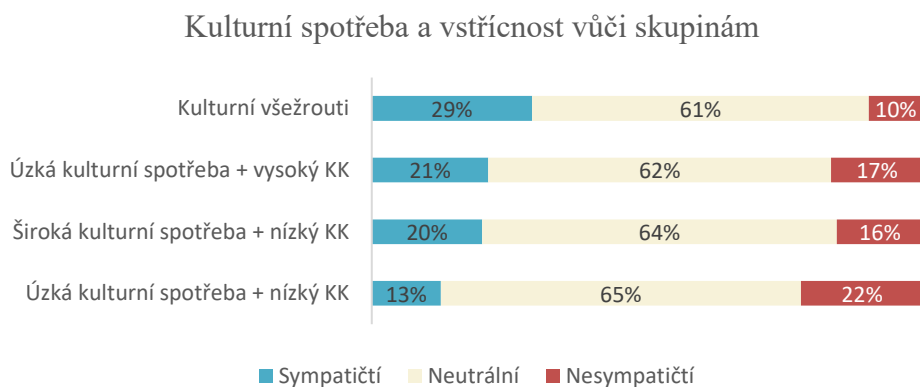
Kulturní všezroutství a tolerance skupin

Graf 6

Dvě výjimky v tomto případě tvoří skupiny skejťák a vlastenec. Skejťák je atypický, protože pro něj neplatí diferenciace podle výše kulturního kapitálu a je ve stejné míře více sympatický oběma skupinám definovaných širokou kulturní spotřebou. Vlastenec je netypický v tom, že vykazuje stejnou míru sympatie mezi všemi skupinami s výjimkou studentů s nízkým kulturním kapitálem a širokou kulturní spotřebou. Tato anomálie může být způsobena tím, že vlastence lze vnímat jako netolerantní, nacionálně šovinistickou identitu, čímž by se tato proměnná stala velice nespolehlivou pro měření tolerance. Jestliže je vlastenec vnímán jako netolerantní, nesympatie k němu může být tak projevem nesympatií k netoleranci. Co se týká významně vyššího podílu sympatií mezi studenty s nízkým kulturním kapitálem a širokou spotřebou, Warde a kolegové (2007, s. 155-156) popisují fenomén, který odhalil, že široká kulturní spotřeba může značit neschopnost volby a nedostatek sebevědomí definovat svůj vkus a identitu. Existence takové skupiny mezi studenty s nízkým kulturním kapitálem a širokou kulturní spotřebou by vysvětlila jejich větší podíl sympatií k vlastenci. Nicméně potvrzení této domněnky by vyžadovalo provedení navazujícího kvalitativního výzkumu.

V grafu č. 6 jsou pro přehlednost zobrazeny pouze procenta odpovědí 1 a 2 na sedmibodové škále, které vyjadřují sympatie. Graf č. 7 zobrazuje i neutrální (odpovědi 3, 4, 5) a negativní (6, 7) postoje, avšak znázorňuje průměrné hodnocení pro všechny nabízené položky¹², a tedy celkovou vstřícnost ke skupinám.

Graf 7

Více než dvakrát více kulturních všežroutů projevilo vstřícnost k uvedeným skupinám než jejich protipól, a to studenti s nízkým kulturním kapitálem a úzkou kulturní spotřebou. V porovnání s ostatními kategoriemi je o polovinu více kulturních všežroutů k těmto skupinám vstřícných.

Při měření vztahu tolerance a kulturního všežroutství skrze míru souhlasu s výroky o adopci dětí homosexuály a slučitelnosti Islámu s evropskými hodnotami, spolu se vstřícností k různým skupinám usuzují, že kulturní všežrouti jsou tolerantnější a vstřícnější k jinakosti než ostatní skupiny.

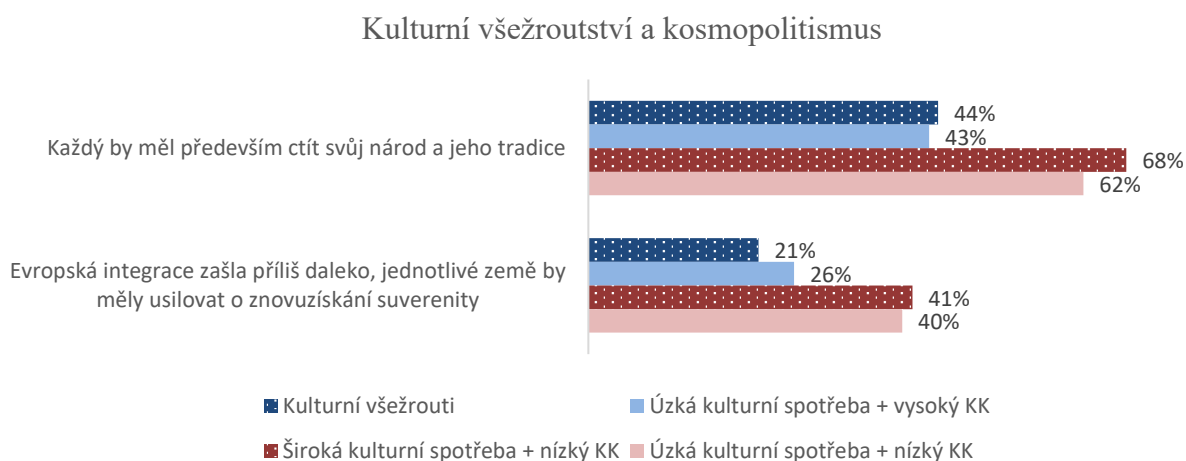
4.6.2 Kosmopolitismus jako projev tolerance

Dalším prvkem tolerance, kterou výzkumy (např. Lizardo a Skiles 2012) spojují se vstřícností kulturních všežroutů k jinakosti jsou spíše internacionální než nacionální preference. Vstřícnost k jiným kulturám a schopnost ocenit její odlišnosti může být výhodná strategie při vnímání kulturního všežroutství podle Petersona a Kerna (1996), avšak také při definici kulturního všežroutství podle Lizarda a Skiles (2012), která vychází z estetických dispozic podle Bourdieu. Jestliže jsou kulturní všežrouti schopni použít dispozice k ocenění vysoké kultury pro položky nízké kultury, měli by být schopni přenést tuto schopnost i na položky cizí kultury.

¹² Z grafu č. 8 byl vyřazen vlastenec pro jeho nejednoznačnost v interpretaci.

Tuto hypotézu testuji níže testuji ve vztahu k výroky ohledně nacionalismu, ve vztahu k cestování a ve výběru jídla.

Ve vztahu kulturního všežroutství k nacionalismu či internacionalismu jsem testovala dva výroky, a to ‚Každý by měl především ctít svůj národ a jeho tradice‘ a ‚Evropská integrace zašla příliš daleko, jednotlivé země by měly usilovat o znovuzískání suverenity.‘ V grafu č. 8 jsou uvedena procenta pro respondenty, kteří uvedli, že s daným výroky ‚rozhodně souhlasí‘ či ‚spíše souhlasí.‘ S oběma danými výroky souhlasí výrazně více lidí s nízkým kulturním kapitálem; s výroky ohledně národa a jeho tradice o polovinu více lidí a pro výrok ohledně evropské integrace dokonce téměř dvakrát než studentů s vysokým kulturním kapitálem. V toto případě je distinktivní pouze výše kulturního kapitálu bez ohledu na šíři kulturní spotřeby.¹³

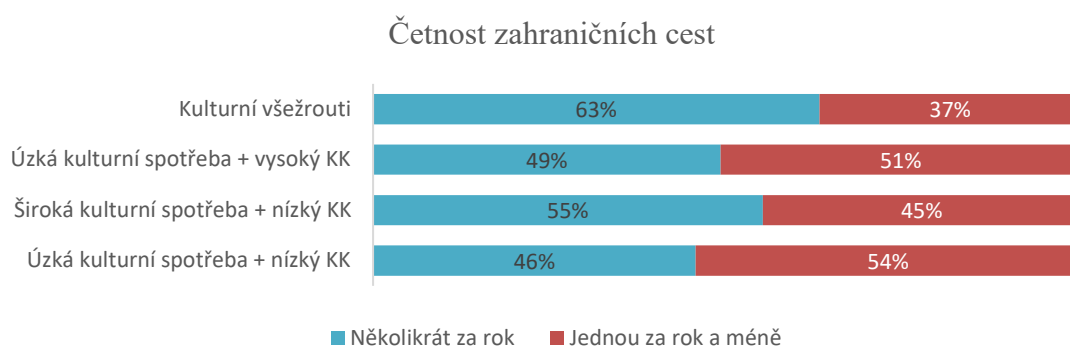

Graf 8

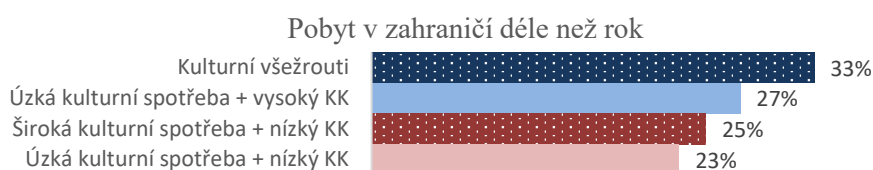
Pojďme se nyní podívat na vztah kulturního všežroutství a cestování. Ačkoli v nacionalistických názorech se kulturní všežrouti nelišili od studentů se stejně vysokým kulturním kapitálem, kteří nejsou všežrouti, co se týká poměru studentů, kteří vycestují do zahraničí několikrát za rok, kulturní všežrouti vedou nejen nad studenty s nízkým kulturním kapitálem, ale i nad studenty s vysokým kulturním kapitálem a úzkou spotřebou (viz graf 9). Podobně také větší část kulturních všežroutů strávila alespoň rok v zahraničí, jak je patrné z grafu 10.¹⁴

¹³ Podle chí-kvadrát testu dobré shody jsou rozdíly statisticky významné na hladině 0,05.

¹⁴ Lze předpokládat, že tato relativně vysoká čísla popisující poměr studentů, kteří strávili alespoň rok v zahraničí, jsou ovlivněna zahraničními respondenty, kteří studují na Univerzitě Karlově, například slovenskými studenty a studentkami, kteří tvoří v roce 2017 tvořili 7,2 % (MŠMT 2018) studentstva na UK. Design dotazníku nám však neumožňuje zahraniční studenty vydělit a zkoumat je zvlášť.

Graf 9

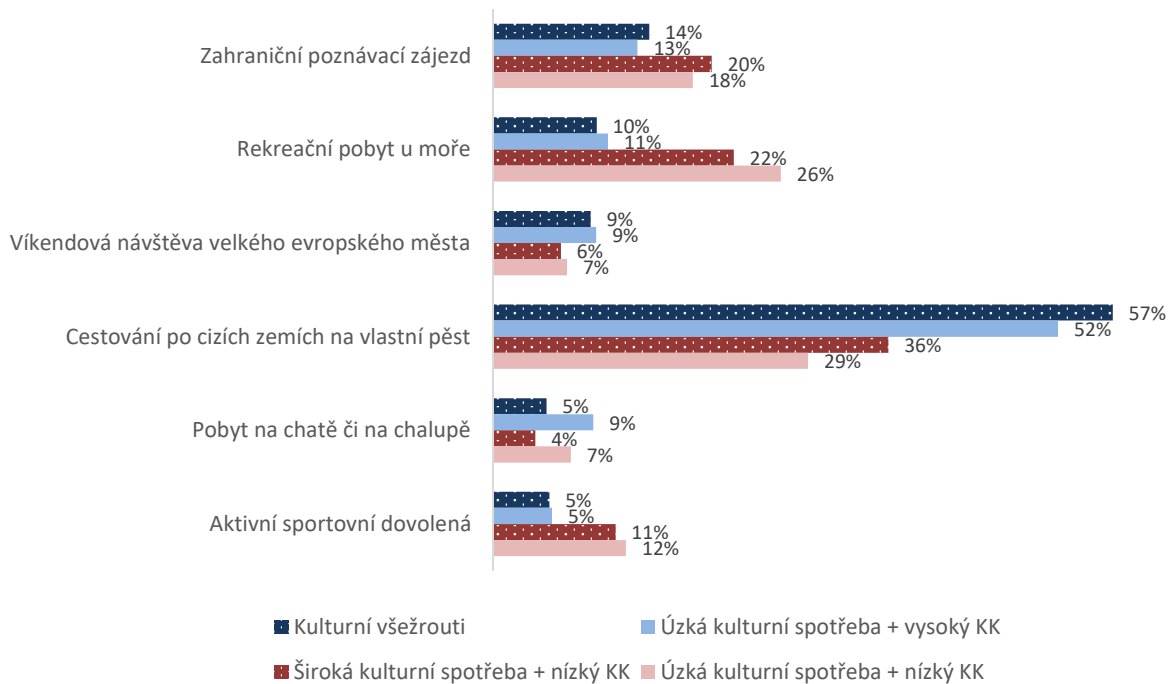
Graf 10

Četnosti zahraničních cest i podíl studentů, kteří v zahraničí dlouhodobě pobývali, jsou spjaté s legitimitou i šíří kulturní spotřeby. Graf 11 však zobrazuje vybrané položky týkající se zahraničních cest z baterie dotazující se na ideální dovolenou.¹⁵ Ačkoli jsou kulturní všežrouti specifičtí svým častým pobytem za hranicemi, včetně dlouhodobého, co se týká ideální představy o dovolené, specifikum kulturního všežroutství ustupuje do pozadí a distinkci opět tvoří pouze výše kulturního kapitálu. Populace se rozpadá do dvou kategorií, studenti s nízkým kulturním kapitálem, kteří preferují zahraniční poznávací zájezdy a rekreační pobyt u moře a studenti s vysokým kulturním kapitálem, kteří radši cestují v zahraničí na vlastní pěst.

Preferovaný typ dovolené sice přímo nevypovídá o nacionalismu/internacionalismu, nicméně fakt, že studenti s nízkým kulturním kapitálem volí organizované formy cestování, zatímco studenti s vysokým kulturním kapitálem preferují nezávislé cestování může vypovídat o kompetenci studentů s vysokým kulturním kapitálem se orientovat v cizí kultuře a být ochoten se konfrontovat s autentickou cizí kulturou.

¹⁵ Podle chí-kvadrát testu dobré shody jsou rozdíly statisticky významné na hladině 0,05.

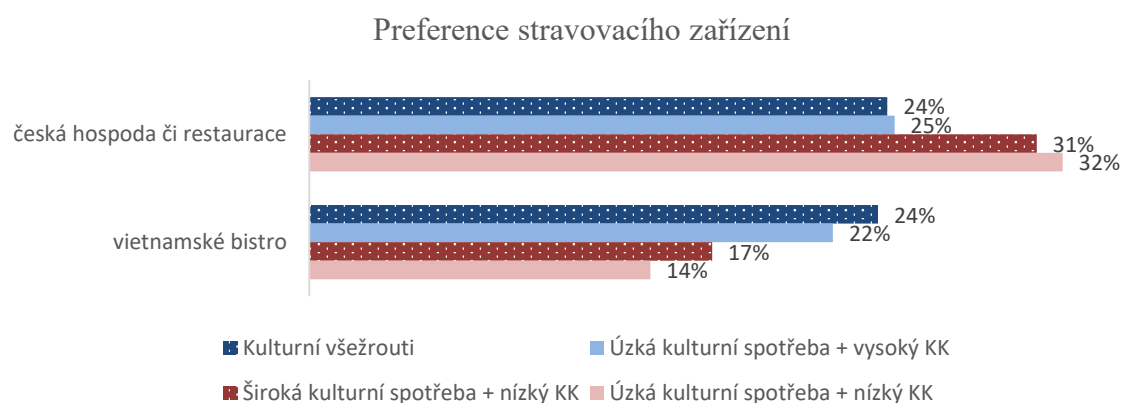
Preferovaný typ dovolené

Graf 11

Poslední položkou, kterou zkoumám v rámci kulturního všežroutství a kosmopolitismu je preference restaurací, přičemž jídlo reprezentuje kulturu v širším, bourideuovském smyslu. Záměrně jsem vybrala pouze položky, které se vyjadřují k národnostním kuchyním, a proto reprezentují otevřenost ke kulturní jinakosti. Tyto položky jsou ‚česká hospoda či restaurace‘ a ‚vietnamské bistro.‘ Českou hospodu či restauraci, která reprezentuje lokální volbu, si zvolilo o polovinu více studentů s nízkým kulturním kapitálem než studentů s vysokým kulturním kapitálem (graf 12).¹⁶ Vietnamské bistro, jehož volba značí otevřenost k exotickému, vybírali naopak častěji studenti s vysokým kulturním kapitálem, přičemž ani v jednom případě nehrála širší kulturní spotřeby významnou roli.

¹⁶ Podle chí-kvadrát testu dobré shody jsou rozdíly statisticky významné na hladině 0,05.

Graf 12

4.6.3 Shrnutí

Ačkoli mnoho výzkumů spojuje kulturní všežroutství s tolerancí a kosmopolitismem (Peterson a Kern 1996, Lizardo a Skiles 2012), mezi studenty Univerzity Karlovy tato hypotéza tak úplně neplatí, ačkoli je možné vysledovat souvislosti s tolerancí a otevřeností k jinakosti a kulturní spotřebou. Distinktivní linie však většinou prochází mezi s vysokým a nízkým kulturním kapitálem, zatímco šíře kulturní spotřeby hraje až sekundární roli, nebo vůbec žádnou. Kulturní všežroutství hraje roli v cestování do zahraničí, kam jezdí častěji a ve větší míře v zahraničí i žijí, nicméně to samo o sobě nevypovídá o globálnějším smýšlení, ale spíše to naznačuje tautologický vztah že ti, kteří jsou všeobecně aktivnější a vykonávají spoustu aktivit, jsou aktivnější i v cestování do zahraničí. Jedinou oblastí, ve které kulturní všežrouti vykazovali větší toleranci než studenti se srovnatelnou výší kulturního kapitálu, ale užší kulturní spotřebou bylo ve vyjadřování sympatií vůči různým skupinám jako hipster, pankáč apod. Vzhledem k faktu, že míra souhlasu se zkoumanými výroky měřící toleranci k Islámu či evropské integraci jsou nezávislé na všežroutství, ale vždy souvisí pouze s kulturním kapitálem, domnívám se, že zvýšená vstřícnost kulturních všežroutů souvisí spíše s konkrétními nabízenými skupinami a nelze tento jev přesvědčivě uvádět jako specifikum kulturních všežroutů.

5. Závěr a diskuse

Cílem mé práce bylo posoudit, zdali kulturní všežrouti v populaci studentů 1. a 2. ročníků bakalářského studia (případně 5 či 6letých oborů) Univerzity Karlovy, definovaní širokou kulturní spotřebou a poměrně větší spotřebou legitimní kultury, než nelegitimní také splňují další charakteristiky, se kterými jsou ve výzkumech tradičně spojováni, a to že pocházejí z vyšší třídy a že vykazují vyšší míru tolerance a kosmopolitismu.

Pro společenskou třídu, kterou Bourdieu definuje kulturním a ekonomickým kapitálem, jsem posuzovala nejvyšší dosažené vzdělání rodičů jako indikátor kulturního kapitálu a jako indikátor ekonomického kapitálu jsem použila index, který byl výsledkem faktorové analýzy několika výroků vztahujících se k ekonomické situaci rodiny daného studenta. Co se týká kulturně privilegovaného zázemí, moje analýza sice potvrdila vztah mezi vysokoškolským vzděláním rodičů a vysokým kulturním kapitálem studentů, nicméně bez ohledu na šíři kulturní spotřeby. Vzdělání rodičů, tedy institucionalizovaný kulturní kapitál, tak souvisí s kulturním kapitálem studentů, nicméně na kulturní všežroutství nemá vliv. Tento výsledek tak svědčí spíše o reprodukci kapitálu a třídní struktury nežli o její erozi.

Na druhou stranu, ekonomický kapitál podle výsledků mé analýzy nesouvisí s kulturní spotřebou, co se týká její legitimacy, ale mírně souvisí s šíří spotřeby. V tomto případě tedy neplatí, že by ekonomický kapitál, jakožto determinant třídní příslušnosti poukazoval na kulturní všežroutství, protože pozitivní vztah mezi ekonomickým kapitálem a širokou kulturní spotřebou platí i u studentů s nízkým kulturním kapitálem.

Ani co se týká tolerance a kosmopolitismu nejsou kulturní všežrouti ta skupina, která je významně distinktivní od zbytku populace. Podobně jako v případě kulturního kapitálu rodičů, také co se týká tolerance a kosmopolitismu se významněji liší studenti s vysokým kulturním kapitálem od studentů s nízkým kulturním kapitálem, přičemž studenti s vysokým kulturním kapitálem vykazují větší míru tolerance a kosmopolitismu. Zdá se tedy, že pro populaci bakalářských studentů University Karlovy prochází distinktivní hranice mezi vysokou a nízkou kulturou, což potvrzuje Bourdieuho model spíše než hypotézu kulturního všežroutství. Skupina označená jako kulturní všežrouti se od studentů se stejným vysokým kulturním kapitálem odlišovala pouze co se týká četnosti cestování do zahraničí a dlouhodobého pobytu v zahraničí a také častěji vyjadřovali

sympatie k uvedeným skupinám. Tyto kusé informace však nelze považovat za přesvědčivý důkaz o existenci kulturních všežroutů.

Ačkoli výsledky mé analýzy naznačují, že kulturní všežrouti v populaci studentů Univerzity Karlovy nespĺňují charakteristiky, které jsou s nimi obvykle spojovány, neznamená to, že se takoví kulturní všežrouti v populaci nevyskytují. Jak již bylo naznačeno v [teoretické části](#), výsledky výzkumů vztahu struktury kulturní spotřeby jsou velice citlivé na operacionalizaci používaných konceptů a jsou závislé na zkoumaných položkách kulturní spotřeby. Ačkoli považuji za pozitivum, že mám k dispozici data ohledně mnoha oblastí kulturní spotřeby, je možné, že má data neobsahují nějakou oblast, jejíž pokrytí by přineslo odlišné výsledky. Také položky v jednotlivých oblastech nejsou vyčerpávající a jejich výběr také může ovlivňovat výsledky, bohužel však není reálné pokrýt všechny eventuality ani vystavovat respondenty větší zátěži, která plyne z komplexnějších dotazníků.

Stejně tak je vhodné posoudit, nakolik jsou spolehlivé použité indikátory ekonomického a kulturního kapitálu pro posouzení společenské třídy. Zejména kulturní kapitál rodiny, který je měřený pouze skrze nejvyšší dosažené vzdělání rodičů může být nepřesný nejen protože celkový kulturní kapitál rodiny může být odchýlený od institucionalizovaného kulturního kapitálu, ale také protože se dá předpokládat, že většina rodičů respondentů prošla institucionalizovaným vzděláváním za minulého režimu, který systematicky komplikoval přístup k vysokému vzdělání studentům pocházejících z privilegovaného prostředí (ČSÚ). Tento fakt tak komplikuje nejen měření kulturního kapitálu rodiny, ale celkově komplikuje strukturu vztahů různých kapitálů a společenské třídy.

Dalším limitem práce je zkoumání pouze studentů Univerzity Karlovy. Jak bylo zmíněno výše, volba vysokoškolských studentů pro výzkum kulturního všežroutství dává smysl po přijetí předpokladu, že kulturními všežrouty se nejdříve stanou „vítězové globalizace“ (Šafr 2008, s. 114). Nicméně i po přijetí tohoto předpokladu je nutné vést v patnosti, že Univerzita Karlova je specifická (nabídkou oborů, umístěním většiny fakult v Praze a vysokým počtem cizinců mezi studenty (MŠMT 2018)) a nelze tedy závěry této analýzy považovat za zobecnitelné na všechny vysokoškolské studenty.

Vzhledem k faktu, že jediný empirický výzkum kulturního všežroutství v české společnosti provedl Šafr (2008) před deseti lety, jedná se o téma, kterému se v české sociologii nedostává velké pozornosti, a proto si myslím, že by bylo přínosné využít zatím

spíše nedotčený výzkumný potenciál v této oblasti. Ač z této práce vyplývá, že kulturní všežroutství není dominantní model kulturní spotřeby studentů Univerzity Karlovy, bylo by vhodné rozšířit vědění v této oblasti použitím citlivějších výzkumných nástrojů a kvalitativní analýzy, která má šanci obsáhnout aspekty mimo možnosti dotazníkového šetření a poskytnout tak komplexnější obraz sociální reality.

Summary

In this thesis I examine the cultural omnivore thesis among Charles University students. University students are most likely to be affected by the emerging cultural omnivorousness, because young people with privileged background, concentrated at universities, are assumed to adopt the ability to appreciate diversity and otherness. This study aims to examine the link between cultural omnivorousness, social class and tolerance. For the purpose of this paper, students with above-average cultural consumption and high cultural capital are considered cultural omnivores. In regard to social class, economic capital of respondent's family and parent's education has been examined. The data suggest a link between parent's education and cultural capital of students, however, cultural omnivorousness does not play a role in this relationship. Students with high cultural capital have more frequently university educated parents regardless of the array of cultural consumption. On the other hand, economic capital is linked to the variety of cultural consumption with insignificant difference based on legitimacy of cultural consumption. Overall link between cultural consumption and economic capital is very weak, though. Tolerance and cosmopolitanism, which are characteristic commonly linked to cultural omnivorousness also proved to be linked with cultural consumption. However, there seems to be stronger relationship between high cultural capital and tolerance, somewhat disregarding the variety of cultural consumption. These findings are not in line with the cultural omnivore thesis and seems more supportive of the Bourdieu's notion of distinction, as the symbolic boundary seems to be located between students with high and low cultural capital.

Použitá literatura

ATKINSON, Will. The context and genesis of musical tastes: Omnivorousness debunked, Bourdieu buttressed. *Poetics*. 2011, 39 s. 169–186. DOI: 10.1016/j.poetic.2011.03.002.

BOURDIEU, Pierre. *Outline of the Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 1977. ISBN 0521211786.

BOURDIEU, Pierre. *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge: Harvard University Press, 1984. ISBN N 0-674-21277-0.

BOURDIEU, Pierre. What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups. *Berkeley Journal of Sociology*. 1987, 32, s. 1-18. DOI 1035356.

BOURDIEU, Pierre, PASSERON, Jean-Claude. *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage, 1990. ISBN 0803983190.

CHANEY, David. *Lifestyles*. London: Routledge, 1996. ISBN 0415117194.

ČSÚ. *Historie a vývoj vysokého školství - 1919 – 2008*[online]. Zveřejněno: 15.03.2010 [Cit. 4. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/historie-a-vyvoj-vysokeho-skolstvi-n-i46po3jjgu>.

DIMAGGIO, Paul, MUKHTAR, Toqir. Arts participation as cultural capital in the United States, 1982–2002: signs of decline? *Poetics*. 2004, **32**(2) s. 169-194. ISSN 0304-422X.

FISHMAN, Robert, LIZARDO, Omar. How Macro-Historical Change Shapes Cultural Taste: Legacies of Democratization in Spain and Portugal. *American Sociological Review*. 2013, **78**(2) s. 213-239. ISSN 00031224.

FOSNACHT, Kevin. How Important are High Response Rates for College Surveys? *The Review of Higher Education*. 2017, **40**(2) s.245-265. ISSN 0162–5748.

FLEMMEN, Magne, HJELLBREKKE, Johs, JARNESS, Vegard. Class, Culture and Culinary Tastes: Cultural Distinctions and Social Class Divisions in Contemporary Norway. *Sociology*. 2017, **52** (1) s. 128-149. ISSN 0038-0385.

GARCÍA-ÁLVAREZ, Ercilia, KATZ-GERRO, Tally, LÓPEZ-SINTAS, Jordi. Deconstructing Cultural Omnivorousness 1982-2002: Heterology in Americans' Musical Preferences. *Social Forces*. 2007, **86**(2) s. 417-443. ISSN 0037-7732.

HAZIR, Irmak Karademir, WARDE, Alan. The Cultural Omnivore Thesis: Methodological Aspects of the Debate. In HANQUINET, Laurie, SAVAGE, Mike. *Routledge International Handbook of the Sociology of Art and Culture*. Oxon, New York: Routledge. 2016, s. 77-89. ISBN 978-0-415-85511-2.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: Analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-482-3.

KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-86429-29-6.

KATZ-GERRO, Tally. Cross-National Differences in the Consumption of Non-National Culture in Europe. *Cultural Sociology*. 2017, **11**(4) s. 438-467. ISSN 17499755.

LIZARDO, Omar, SKILES, Sara. Reconceptualizing and Theorizing "Omnivorousness": Genetic and Relational Mechanisms. *Sociological Theory*. 2012, **30**(4) s. 263-282. DOI 10.1177/0735275112466999.

MAGUIRE, Jennifer Smith. The taste for the particular: A logic of discernment in an age of omnivorousness. *Journal of Consumer Culture*. 2016, **0**(0), s. 1-18. DOI 10.1177/1469540516634416.

MŠMT: *Odbor školské statistiky, analýz a informační strategie* [online]. [Cit. 4. 5. 2018]. Dostupné z: <http://krakatau.uiv.cz/statistikyvs/zakladni.aspx>.

NATIONAL ENDOWMENT FOR THE ARTS. Survey of Public Participation in the Arts, 1992: [United States]. Ann Arbor, MI: Inter-university Consortium for Political and Social Research [distributor], 1995-03-16. <https://doi.org/10.3886/ICPSR06443.v1>

OLLIVIER, Michele. Modes of openness to cultural diversity: Humanist, populist, practical and indifferent omnivores. *Poetics*. 2008, **36**(1) s. 127–147. ISSN 0304-422X.

PETERSON, Richard. Problems in comparative research: The example of omnivorousness. *Poetics*. 2005, **33**(1) s 257–282. ISSN 0304-422X.

PETERSON, Richard, KERN, Rodger. Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review*.1996, **61**(5) s. 900-907. ISSN 00031224.

PETERSON, Richard, SIMKUS, Albert. How Musical Taste Groups Mark Occupational Status Groups. In LAMONT, Michele, FOURNIER, Marcel. *Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality*. Chicago: University of Chicago Press. 1992, s. 152-186. ISBN 0226468143.

PURHONEN, Semi, GRONOW, Jukka, RAHKONEN, Keijo. Nordic democracy of taste? Cultural omnivorousness in musical and literary taste preferences in Finland. *Poetics*. 2010, **38**(3) s.266-298. ISSN 0304-422X.

RANKIN, Bruce, ERGIN, Murat. Cultural omnivorousness in Turkey. *Current Sociology*. 2017, **65**(7) s.1070-1092. ISSN 00113921.

REMR, Jiří. Honba za vyšší návratností. Stojí opravdu za to? *Evaluační teorie a praxe*. 2015, **3**(1) s. 33–59. ISSN 2336-114X.

RIMMER, Mark. Beyond Omnivores and Univores: The Promise of a Concept of Musical Habitus. *Cultural Sociology*. 2012, **6**(3) s. 299–318. ISSN 10.1177/1749975511401278.

SANG-SOO LEE, SET BYOL CHOI, MYOUNG-JIN LEE. Omnivorous Consumer or Omnivorous Producer?: Patterns of Cultural Participation in Korea. *Development and Society*. 2015. **44**(1) s.117-142. ISSN 15988074.

SAVAGE, Mike, GAYO, Modesto. Unravelling the omnivore: A field analysis of contemporary musical taste in the United Kingdom. *Poetics*. 2011, **39**(5) s.337-357. ISSN 0304-422X.

SNOWBALL, J. D., JAMAL, M., WILLIS, K. G. Cultural Consumption Patterns in South Africa: An Investigation of the Theory of Cultural Omnivores. *Social Indicators Research*, 2010, **97**(3) s.467-483. ISSN 0303-8300.

SWARTZ, David. *Culture and Power: The Sociology of Pierre Bourdieu*. Chicago: The University of Chicago, 1997. ISBN 0226785947.

ŠAFR, Jiří. *Životní styl a sociální třídy: vytváření symbolické kulturní hranice diferenciací vkusu a spotřeby*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-154-5.

ŠPAČEK, Ondřej. *Kulturní kapitál na vysoké škole: strukturace kulturního prostoru studentů Univerzity Karlovy*. Sociologický časopis. 2018. (V tisku).

VÍTOVÁ DUŠKOVÁ, Marie. Segmentation of the Czech Classical Music Audience. In VŠE. *The Proceedings of the 17th International Joint Conference: Central and Eastern Europe in the Changing Business Environment*. Bratislava: Ekonóm, 2017. ISBN 978-80-225-4385-9.

WARDE, Alan, GAYO-CAL, Modesto. The anatomy of cultural omnivorousness: The case of the United Kingdom. *Poetics*. 2009, **37**(2) s. 119-145. ISSN 0304-422X.

WARDE, Alan, WRIGHT, David, GAYO-CAL, Modesto. Understanding Cultural Omnivorousness: Or, the Myth of the Cultural Omnivore. *Cultural Sociology*. 2007, **1**(2) s.143-164. DOI 10.1177/1749975507078185.

ZUNES, Stephen. Europe's Refugee Crisis, Terrorism, and Islamophobia. *Peace Review*. 2017, **29**(1) s. 1-6. ISSN 1040-2659.

Teze bakalářské práce

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Hana Kopecká
E-mail:	Hana1kopecka@gmail.com
Semestr:	Letní
Akademický rok:	2016/2017
Předběžný název práce:	Kulturní všežroutství mezi studenty UK
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):	Letní semestr 2017/2018
Vedoucí bakalářského semináře:	Doc. Mgr. Martin Hájek, Ph.D.
Vedoucí práce (povinné):	Mgr. et Mgr. Ondřej Špaček, Ph.D.
Zdůvodnění výběru tématu práce:	<p>Od popsání fenoménu kulturního všežroutství na počátku devadesátých let se ve světě uskutečnilo mnoho výzkumů na toto téma, protože kulturní všežroutství vypovídá nejen o vztahu kulturní spotřeby a statusu, ale ve větší šíři také o změnách ve společnosti a hodnotách, které se s vyšším společenským statutem pojí. Ačkoli se řada zahraničních výzkumů zabývala existencí, případně podobou a významem kulturního všežroutství, česká sociologie se tomuto tématu příliš nevěnuje (srov. Šafr 2008). Analýzou kulturního všežroutství studentů 1. a 2. ročníku Univerzity Karlovy bych tak ráda přispěla k popsání tohoto trendu v České republice.</p>

Předpokládaný cíl:

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jestli je možné určit skupinu kulturních všežroutů, případně posoudit její odlišnost od ostatních studentů z hlediska sociodemografických charakteristik a politických názorů a hodnot.

Základní charakteristika tématu:

Teorie Distinkce Pierra Bourdieu je stěžejní dílo ve zkoumání vztahu sociální stratifikace a kulturní spotřeby. Tato teorie však pochází z dat nasbíraných v 60. letech ve Francii a současný výzkum v oblasti sociologie kulturní spotřeby ukazuje, že chování elit podlešlo od vzniku Bourdieuho teorie vývoji. Peterson a Simkus na začátku devadesátých let navrhli hypotézu ‚kulturního všežroutství,‘ podle které se elity již nevymezují spotřebou výhradně vysoké kultury, ale začínají se od nižších vrstev odlišovat širokou paletou kulturní spotřeby, které obsahuje nejen položky vysoké kultury, ale i kultury masové. Tento trend se v zásadě potvrdil ve výzkumech pocházejících nejen ze západní Evropy a USA (původní výzkum Petersona a Simkuse pochází z prostředí USA), ale v určité míře i výzkumech východoevropských, asijských a afrických.

Předpokládaná struktura práce:

- Úvod
- Teoretický východiska
- Metody a data
- Výsledky analýzy
- Diskuse
- Závěr

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):**Předběžný seznam literatury**

BOURDIEU, Pierre. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge and Kegan Paul, 1999. ISBN 0415045460.

BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 8071845183.

BOURDIEU, Pierre. What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups. *Berkeley Journal of Sociology*. 1987, 32, s. 1-18. DOI 1035356.

GARCÍA-ÁLVAREZ, Ercilia, KATZ-GERRO, Tally, LÓPEZ-SINTAS, Jordi. Deconstructing Cultural Omnivorousness 1982-2002: Heterology in Americans' Musical Preferences. *Social Forces*. 2007, 86(2) s. 417-443. ISSN 0037-7732.

LIZARDO, Omar, SKILES, Sara. Reconceptualizing and Theorizing "Omnivorousness": Genetic and Relational Mechanisms. *Sociological Theory*. 2012, 30(4) s. 263-282. DOI 10.1177/0735275112466999.

PETERSON, Richard. Problems in comparative research: The example of omnivorousness. *Poetics*. 2005, 33(1) s. 257–282. ISSN 0304-422X.

PETERSON, Richard, KERN, Rodger. Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore. *American Sociological Review*. 1996, 61(5) s. 900-907. ISSN 00031224.

PETERSON, Richard, SIMKUS, Albert. How Musical Taste Groups Mark Occupational Status Groups. In LAMONT, Michele, FOURNIER, Marcel. *Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality*. Chicago: University of Chicago Press. 1992, s. 152-186. ISBN 0226468143.

SAVAGE, Mike, GAYO, Modesto. Unravelling the omnivore: A field analysis of contemporary musical taste in the United Kingdom. *Poetics*. 2011, 39(5) s.337-357. ISSN 0304-422X.

ŠAFR, Jiří. *Životní styl a sociální třídy: vytváření symbolické kulturní hranice diferenciací vkusu a spotřeby*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978–80–7330–154–5.

